

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 16 czerwca 2022 r.*

Odwołanie – Konkurencja – Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki –
Napędy optyczne – Decyzja stwierdzająca naruszenie art. 101 TFUE i art. 53 Porozumienia
o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 r. – Jednolite i ciągłe naruszenie –
Pojęcie – Porozumienia o znamionach zmowy dotyczące organizowanych przez dwóch
producentów komputerów przetargów na napędy optyczne do komputerów przenośnych
i komputerów stacjonarnych

W sprawie C-700/19 P

mającej za przedmiot odwołanie w trybie art. 56 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wniesione w dniu 20 września 2019 r.,

Toshiba Samsung Storage Technology Corp., z siedzibą w Tokio (Japonia),

Toshiba Samsung Storage Technology Korea Corp., z siedzibą w Suwon-si (Korea Południowa),

które reprezentowali początkowo A. Aresu i M. Bay, avvocati, oraz J. Ruiz Calzado, abogado, a następnie M. Bay, avvocato, i J. Ruiz Calzado, abogado

wnoszące odwołanie,

w której drugą stroną postępowania jest:

Komisja Europejska, którą reprezentowali A. Biolan, M. Farley, F. van Schaik i C. Zois, w charakterze pełnomocników,

strona pozwana w pierwszej instancji,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: K. Jürimäe (sprawozdawczyni), prezes trzeciej izby, pełniąca obowiązki prezesa czwartej izby, S. Rodin i N. Piçarra, sędziowie,

rzecznik generalny: G. Pitruzzella,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

* Język postępowania: angielski.

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 3 czerwca 2021 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 W odwołaniu Toshiba Samsung Storage Technology Corp. (zwana dalej „TSST Japonia”) i Toshiba Samsung Storage Technology Korea Corp. (zwana dalej „TSST Korea”) (zwane dalej łącznie „wnoszącymi odwołanie”) wnoszą o uchylenie wyroku Sądu Unii Europejskiej z dnia 12 lipca 2019 r., Toshiba Samsung Storage Technology i Toshiba Samsung Storage Technology Korea/Komisja (T-8/16, zwanego dalej „zaskarżonym wyrokiem”, EU:T:2019:522), w którym Sąd oddalił ich skargę zmierzającą, tytułem głównym, do stwierdzenia nieważności całości lub części decyzji Komisji C(2015) 7135 final z dnia 21 października 2015 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa AT.39639 – Napędy optyczne) (zwanej dalej „sporną decyzją”) w zakresie, w jakim decyzja ta ich dotyczy, a tytułem ewentualnym, do obniżenia kwoty nałożonej na nie grzywny.

I. Ramy prawne

- 2 Zgodnie z art. 23 ust. 2 i 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101 i 102 TFUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1):

„2. Komisja [Europejska] może, w drodze decyzji, nałożyć grzywny na przedsiębiorstwa lub związki przedsiębiorstw, jeżeli umyślnie lub w wyniku zaniedbania [niedbalstwa]:

- a) naruszają art. [101 lub 102 TFUE], lub
- b) działają wbrew decyzji, wydanej na mocy art. 8, nakładającej środki tymczasowe, lub
- c) nie wykonują zobowiązań uznanych za wiążące w decyzji wydanej na mocy art. 9.

Dla każdego przedsiębiorstwa lub związku przedsiębiorstw biorących udział w naruszeniu grzywna nie przekroczy 10% całkowitego obrotu uzyskanego w poprzedzającym roku obrotowym.

Jeżeli naruszenie ze strony związku przedsiębiorstw ma związek z działalnością jego członków, grzywna nie przekroczy 10% sumy całkowitego obrotu każdego z członków prowadzącego działalność na rynku, na który miało wpływ naruszenie dokonane przez związek.

3. Przy ustalaniu wysokości grzywny uwzględnia się ciężar [wagę] i czas trwania naruszenia”.

- 3 Artykuł 27 ust. 1 i 2 tego rozporządzenia stanowi:

„1. Przed podjęciem decyzji przewidzianych w art. 7, 8, 23 oraz 24 ust. 2 Komisja może wysłuchać przedsiębiorstwa lub związki przedsiębiorstw, które są stronami postępowań prowadzonych przez Komisję, w zakresie objętym przedstawionymi zarzutami. Podstawą decyzji wydanej przez Komisję mogą być wyłącznie zarzuty, co do których strony mogły się wypowiedzieć. Wnioskodawcy są blisko związani ze sprawą [składający skargę do Komisji zostają ściśle włączeni do postępowania].

2. W toku postępowania respektuje się prawo stron do obrony. Strony mają prawo wglądu do akt Komisji przy zachowaniu uzasadnionego interesu przedsiębiorstw w zakresie ochrony tajemnicy handlowej. Prawo wglądu do akt nie obejmuje informacji poufnych i wewnętrznych dokumentów Komisji lub organów ochrony konkurencji państw członkowskich. W szczególności prawo wglądu do akt nie obejmuje korespondencji między Komisją a organami ochrony konkurencji państw członkowskich lub między tymi ostatnimi, w tym dokumentów sporządzonych na mocy art. 11 i 14. Nie zabrania to Komisji ujawnienia i wykorzystania informacji koniecznej do udowodnienia naruszenia”.

4 Artykuł 31 tego rozporządzenia ma następujące brzmienie:

„Trybunał Sprawiedliwości ma nieograniczoną jurysdykcję do rozpatrywania odwołań od decyzji, w których Komisja nałożyła grzywnę lub okresową karę pieniężną. Trybunał Sprawiedliwości może uchylić, obniżyć lub podwyższyć nałożoną grzywnę lub okresową karę pieniężną”.

5 Co się tyczy obliczania wysokości grzywien, pkt 6 i 13 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia (WE) nr 1/2003 (Dz.U. 2006, C 210, s. 2) przewidują:

„6. Połączenie wartości sprzedaży mających związek z naruszeniem przepisów z okresem jego trwania stanowi formułę odzwierciedlającą zarówno gospodarcze znaczenie naruszenia, jak i stopień zaangażowania każdego z uczestniczących w nim przedsiębiorstw. Odwołanie się do powyższych wskaźników wskazuje rząd wielkości danej grzywiny i nie powinno być uważane za podstawę automatycznej i arytmetycznej metody ustalania.

[...]

13. W celu ustalenia kwoty podstawowej grzywiny Komisja uwzględni wartość sprzedaży dóbr lub usług zrealizowanych przez przedsiębiorstwo, mających bezpośredni lub pośredni związek z naruszeniem, w danym sektorze geograficznym na terytorium [Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)]. [...]”.

II. Okoliczności powstania sporu i sporna decyzja

6 Okoliczności powstania sporu przedstawiono w pkt 1–37 zaskarżonego wyroku i na potrzeby niniejszej sprawy można je streścić w następujący sposób:

7 Wnoszące odwołanie, spółki TSST Japonia i TSST Korea, są producentami i dostawcami napędów optycznych (z ang. „optical disc drives”, zwanych dalej „ODD”). W szczególności TSST Japonia jest spółką joint-venture należącą do Toshiba Corporation, spółki z siedzibą w Japonii, i do Samsung Electronics Co. Ltd, spółki z siedzibą w Korei Południowej. W okresie trwania naruszenia TSST Japonia była spółką dominującą spółki TSST Korea.

8 TSST Japonia i TSST Korea rozpoczęły działalność w dniu 1 kwietnia 2004 r. jako dwie odrębne jednostki organizacyjne. W grudniu 2005 r. TSST Japonia opuściła rynek, przy czym aż do początku 2008 r. prowadziła na nim przejściowo i w ograniczonym zakresie działalność w dziedzinie sprzedaży. TSST Korea stopniowo przejmowała działalność sprzedażową spółki TSST Japonia, jak również bezpośrednio uczestniczyła w rozwoju, wprowadzaniu na rynek, sprzedaży i obsłudze posprzedażowej ODD.

- 9 Badane naruszenie dotyczy ODD wykorzystywanych między innymi w komputerach osobistych (komputerach stacjonarnych i przenośnych) wytwarzanych przez spółki Dell Inc. i Hewlett Packard (zwaną dalej „HP”).
- 10 Spółki Dell i HP są dwoma wiodącymi wytwórcami oryginalnych produktów na światowym rynku komputerów osobistych. Obie te spółki korzystają z klasycznych procedur przetargowych w skali ogólnoświatowej, obejmujących między innymi prowadzone z niewielką liczbą wybranych wcześniej dostawców ODD kwartalne negocjacje w przedmiocie światowych cen i światowych wielkości zakupów.
- 11 Postępowania przetargowe obejmują wnioski o kosztorys, elektroniczne wnioski o kosztorys, negocjacje online, aukcje elektroniczne i negocjacje dwustronne (offline). Po zakończeniu danego przetargu klienci przydzielają ilości uczestniczącym w nim dostawcom ODD stosownie do zaofiarowanej ceny.
- 12 W dniu 14 stycznia 2009 r. Komisja otrzymała na podstawie komunikatu Komisji w sprawie zwalniania z grzywien i zmniejszania grzywien w sprawach kartelowych (Dz.U. 2006, C 298, s. 17) wniosek o zwolnienie z grzywiny złożony przez spółkę Koninklijke Philips NV. W dniach 29 stycznia i 2 marca 2009 r. wniosek ten uzupełniono w ten sposób, że objęto nim, obok Koninklijke Philips, spółkę Lite-On IT Corporation oraz ich wspólne przedsiębiorstwo Philips & Lite-On Digital Solutions Corporation.
- 13 W dniu 30 czerwca 2009 r. Komisja przyznała warunkowe zwolnienie z grzywien spółkom Koninklijke Philips, Lite-On IT i Philips & Lite-On Digital Solutions.
- 14 W dniach 4 i 6 sierpnia 2009 r. spółki Hitachi-LG Data Storage Inc. i Hitachi-LG Data Storage Korea Inc. złożyły do Komisji wnioski o obniżenie kwoty grzywiny na podstawie komunikatu, o którym mowa w pkt 12 niniejszego wyroku.
- 15 W dniu 18 lipca 2012 r. Komisja skierowała do trzynastu dostawców ODD, w tym do wnoszących odwołanie, pismo w sprawie przedstawienia zarzutów (zwane dalej „pismem w sprawie przedstawienia zarzutów”), w którym wskazała, że owi dostawcy naruszyli art. 101 TFUE i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 r. (Dz.U. 1994, L 1, s. 3, zwanego dalej „porozumieniem EOG”) poprzez uczestnictwo w okresie od dnia 5 lutego 2004 r. do dnia 29 czerwca 2009 r. w dotyczącym ODD kartelu polegającym na koordynowaniu ich zachowania w związku z przetargami organizowanymi przez dwóch producentów komputerów, a mianowicie spółki Dell i HP.
- 16 W dniu 29 października 2012 r. wnoszące odwołanie przekazały Komisji swe uwagi w przedmiocie pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. W dniach 29 i 30 listopada 2012 r. odbyło się przesłuchanie, w którym wzięli udział wszyscy adresaci pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 17 W dniu 18 lutego 2014 r. Komisja wystosowała dwa dodatkowe pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, jak twierdzi, w celu uzupełnienia, modyfikacji i wyjaśnienia zarzutów postawionych niektórym adresatom pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, w odniesieniu do ich odpowiedzialności za zarzucane im naruszenie. W dniu 1 czerwca 2015 r. Komisja wystosowała kolejne uzupełniające pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Celem tego nowego pisma było uzupełnienie dwóch wcześniejszych pism w sprawie przedstawienia zarzutów poprzez objęcie przedstawionymi w tych pismach zarzutami dodatkowych podmiotów prawnych należących do grup przedsiębiorstw (spółek dominujących lub podmiotów wchłoniętych), które były już

adresatami pierwszego pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Adresaci pism w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 18 lutego 2014 r. i z dnia 1 czerwca 2015 r. przedstawili Komisji swe stanowiska na piśmie, jednak nie zażądali przeprowadzenia przesłuchania.

- 18 W dniu 21 października 2015 r. Komisja przyjęła sporną decyzję.
- 19 W decyzji tej Komisja uznała, że uczestnicy kartelu koordynowali swe zachowania konkurencyjne co najmniej od dnia 23 czerwca 2004 r. do dnia 25 listopada 2008 r. Uściśliła ona, że koordynacji tej dokonywano poprzez sieć równoległych kontaktów dwustronnych. Komisja wskazała, że uczestnicy kartelu dążyli do dostosowania swych wielkości sprzedaży na rynku w taki sposób, aby ceny utrzymywały się na poziomie wyższym niż ten, który osiągnęłyby w braku owych dwustronnych kontaktów.
- 20 Komisja wyjaśniła w spornej decyzji, że koordynacja między uczestnikami kartelu dotyczyła kont klientów odnoszących się do spółek Dell i HP. Według Komisji oprócz dwustronnych negocjacji z dostawcami ODD spółki Dell i HP stosowały standardowe procedury przetargowe, które przeprowadzano co najmniej raz na kwartał. Instytucja ta wskazała, że członkowie kartelu wykorzystywali swą sieć kontaktów dwustronnych do manipulowania wspomnianymi procedurami przetargowymi, utrudniając w ten sposób podejmowane przez ich klientów próby stymulowania konkurencji cenowej.
- 21 Według Komisji regularna wymiana informacji umożliwiawała członkom kartelu w szczególności bardzo dokładne poznawanie zamiarów swych konkurentów jeszcze przed przystąpieniem do procedury przetargowej, a w konsekwencji przewidywanie ich strategii konkurencyjnej.
- 22 Komisja dodała, że w regularnych odstępach czasu członkowie kartelu wymieniali informacje na temat cen odnoszących się do poszczególnych kont klientów, a także informacje pozostające bez związku z ceną, takie jak obecna wielkość produkcji i wydajność dostaw, stan zapasów, sytuacja z punktu widzenia klasyfikacji oraz moment wprowadzenia nowych produktów lub ulepszeń. Zauważyła ona, że dostawcy ODD monitorowali ponadto końcowe wyniki zakończonych procedur przetargowych, to jest klasyfikację, ceny i uzyskane ilości.
- 23 Komisja wskazała również, że dostawcy ODD – mając na uwadze to, iż musieli utrzymywać swe kontakty w tajemnicy przed swymi klientami – posługiwali się przy nawiązywaniu tych kontaktów środkami, które uważali za nadające się do osiągnięcia zamierzonego rezultatu. Uściśliła ona, że próba zwołania spotkania w celu organizowania regularnych spotkań wielostronnych z udziałem tych dostawców została zniweczona w 2003 r. po tym, jak została wykryta przez klienta. Według Komisji zamiast tych spotkań utrzymywano kontakty dwustronne, głównie w postaci rozmów telefonicznych, a czasami także korespondencji elektronicznej, w tym wysyłanej na prywatne adresy mailowe i poprzez komunikatory internetowe, lub podczas spotkań, zwłaszcza na szczeblu kadr zarządzających kontami ogólnosiwiatowymi.
- 24 Komisja stwierdziła, że uczestnicy kartelu kontaktowali się regularnie i że kontakty, głównie telefoniczne, stawały się częstsze w momencie przeprowadzania postępowań przetargowych, podczas których odbywało się kilka rozmów dziennie między niektórymi parami uczestników kartelu. Komisja uściśliła, że generalnie kontakty między niektórymi parami uczestników kartelu były znacząco intensywniejsze niż kontakty między niektórymi innymi parami uczestników.

- 25 Odpowiedzialność skarżących została przyjęta, po pierwsze, ze względu na bezpośredni udział w kartelu spółki TSST Korea od dnia 23 czerwca 2004 r. do dnia 17 listopada 2008 r., w szczególności poprzez koordynowanie z innymi konkurentami postępowania w stosunku do spółek Dell i HP, a po drugie, ze względu na wywieranie przez spółkę TSST Japonia decydującego wpływu na jej spółkę zależną przez cały wskazywany przez Komisję czas trwania naruszenia.
- 26 Jeśli chodzi o obliczenie kwoty nałożonej na wnoszące odwołanie grzywny, Komisja oparła się na wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1/2003.
- 27 Przede wszystkim w celu ustalenia kwoty podstawowej grzywny Komisja uznała, że z uwagi na znaczne różnice w czasie trwania uczestnictwa dostawców ODD w kartelu i dla lepszego odzwierciedlenia rzeczywistego wpływu tego kartelu na rynek właściwe było skorzystanie ze średniej rocznej obliczonej na podstawie rzeczywistej wartości sprzedaży zrealizowanej przez odnośne przedsiębiorstwa w pełnych miesiącach kalendarzowych uczestnictwa każdego z nich w naruszeniu.
- 28 W związku z tym Komisja wyjaśniła, że wartość sprzedaży została obliczona na podstawie sprzedaży ODD przeznaczonych do komputerów osobistych, zafakturowanej na rzecz podmiotów HP i Dell mających siedzibę w EOG.
- 29 Ponadto Komisja wskazała, że ze względu na to, iż zachowanie antykonkurencyjne w stosunku do HP rozpoczęło się później, oraz w celu uwzględnienia ewolucji kartelu wartość odnośnej sprzedaży została obliczona odrębnie dla spółki HP i dla spółki Dell, i że zostały zastosowane dwa mnożniki oparte na czasie trwania naruszenia.
- 30 Następnie Komisja postanowiła, że ze względu na to, iż porozumienia w sprawie koordynacji cen, z uwagi na swój charakter, zaliczają się do najpoważniejszych naruszeń art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG i zważywszy, że kartel obejmował co najmniej EOG, współczynnik procentowy zastosowany ze względu na wagę naruszenia w niniejszej sprawie wyniesie 16% dla wszystkich adresatów spornej decyzji. Co więcej, Komisja wskazała, że w świetle okoliczności niniejszej sprawy postanowiła dodać kwotę w wysokości 16% w celu osiągnięcia skutku odstraszającego.
- 31 Wreszcie, ze względu na to, że dostosowana kwota podstawowa grzywny nałożonej na wnoszące odwołanie osiągnęła pułap 10% ich obrotu, Komisja musiała dokonać dalszego dostosowania na podstawie art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003.
- 32 Sentencja spornej decyzji w części dotyczącej wnoszących odwołanie ma następujące brzmienie:

„Artykuł 1

Następujące przedsiębiorstwa naruszyły art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG, uczestnicząc we wskazanych okresach w jednolitym i ciągłym naruszeniu, składającym się z kilku odrębnych naruszeń, w sektorze napędów optycznych obejmującym cały EOG, które to naruszenie polegało na zawieraniu porozumień w sprawie koordynacji cen:

[...]

e) [wnoszące odwołanie] od dnia 23 czerwca 2004 r. do dnia 17 listopada 2008 r., poprzez koordynowanie działań w stosunku do spółek Dell i HP;

[...]

Artykuł 2

Za określone w art. 1 naruszenie zostają nałożone następujące grzywny:

[...]

e) [wnoszące odwołanie], odpowiedzialne solidarnie: 41 304 000 EUR;

[...]”.

III. Postępowanie przed Sądem i zaskarżony wyrok

- 33 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 5 stycznia 2016 r. wnoszące odwołanie wniosły skargę, żądając, tytułem głównym, stwierdzenia nieważności całości lub części spornej decyzji i, tytułem ewentualnym, obniżenia kwoty nałożonej na nie grzywny.
- 34 Na poparcie skargi wnoszące odwołanie podniosły dziewięć zarzutów. Zarzut pierwszy dotyczył naruszenia istotnych wymogów proceduralnych i prawa do obrony, zarzut drugi – braku kompetencji Komisji do stosowania art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG, zarzut trzeci – błędu w ustaleniach faktycznych i naruszenia prawa przy ustaleniu zasięgu geograficznego naruszenia, zarzut czwarty – błędu w ustaleniach faktycznych i naruszenia prawa przy stwierdzeniu jednolitego i ciągłego naruszenia, zarzut piąty – błędu w ustaleniach faktycznych i naruszenia prawa w odniesieniu do ich domniemanej wiedzy o całości naruszenia, zarzut szósty – błędu w ustaleniach faktycznych i naruszenia prawa przy ustalaniu daty rozpoczęcia ich uczestnictwa w kartelu, zarzut siódmy – braku dowodów co do ich uczestnictwa w uzgodnionych praktykach lub porozumieniach antykonkurencyjnych, zarzut ósmy – naruszenia prawa do dobrej administracji poprzez przewlekłość dochodzenia, a zarzut dziewiąty, podniesiony posiłkowo – błędów popełnionych przez Komisję przy obliczaniu kwoty grzywny.
- 35 W zaskarżonym wyroku Sąd oddalił każdy z tych zarzutów i w konsekwencji oddalił skargę w całości.

IV. Żądania stron

- 36 Wnoszące odwołanie wnoszą do Trybunału o:
- uchylenie zaskarżonego wyroku;
 - stwierdzenie nieważności spornej decyzji w zakresie, w jakim ich ona dotyczy;
 - uchylenie nałożonej na nie w tej decyzji grzywny lub obniżenie jej kwoty;
 - obciążenie Komisji wszystkimi kosztami poniesionymi w pierwszej instancji, jak również w ramach niniejszego postępowania odwoławczego i

– zarządzenie wszelkich środków właściwych w świetle okoliczności sprawy.

37 Komisja wnosi do Trybunału o:

– oddalenie odwołania i

– obciążenie wnoszących odwołanie całością kosztów poniesionych w ramach niniejszego postępowania.

V. W przedmiocie odwołania

38 Wnoszące odwołanie podnoszą na jego poparcie cztery zarzuty dotyczące w istocie dokonanej przez Sąd oceny: po pierwsze, poczynionego przez Komisję ustalenia, że zarzucane im przez nią jednolite i ciągłe naruszenie składało się z kilku odrębnych naruszeń, po drugie, istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia, po trzecie, prawa do obrony, a po czwarte, kompetencji Komisji.

A. W przedmiocie zarzutu pierwszego

1. Argumentacja stron

39 W ramach zarzutu pierwszego wnoszące odwołanie podnoszą, że Sąd naruszył prawo przy badaniu trzech pierwszych części pierwszego zarzutu nieważności dotyczącego naruszenia istotnych wymogów proceduralnych i prawa do obrony, ponieważ potwierdził, że rozpatrywane jednolite i ciągłe naruszenie składało się z kilku odrębnych naruszeń, podczas gdy owa „podwójna” kwalifikacja nie wynika z pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.

40 Zarzut ten dzieli się na dwie części.

41 Komisja podnosi na wstępie, że Sąd potwierdził zawarty w spornej decyzji wniosek, zgodnie z którym wnoszące odwołanie uczestniczyły w jednolitym i ciągłym naruszeniu. W konsekwencji uważa ona, że przedstawione przez wnoszące odwołanie argumenty dotyczące wniosku sformułowanego incydentalnie, zgodnie z którym naruszenie to składa się z kilku odrębnych naruszeń, są bezskuteczne.

a) W przedmiocie części pierwszej zarzutu pierwszego

42 W części pierwszej zarzutu pierwszego, zawierającej trzy zastrzeżenia, wnoszące odwołanie utrzymują, że Sąd dopuścił się szeregu naruszeń prawa przy analizie części pierwszej zarzutu pierwszego, który podniosły w pierwszej instancji w odniesieniu do naruszenia prawa do obrony.

43 Ogólnie rzecz biorąc, Komisja podnosi, po pierwsze, że błędne jest twierdzenie, iż przedstawiła rozważania dotyczące odrębnych naruszeń dopiero na etapie spornej decyzji. Sąd prawidłowo uznał w pkt 60 zaskarżonego wyroku, że w motywach 308, 353 i 354 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja wspomniała o zespole naruszeń, porozumień lub uzgodnionych praktyk. Ponadto w pkt 61–63 tego wyroku Sąd słusznie wywnioskował z odpowiedzi wnoszących odwołanie na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, że rozumiały one stawiane im zarzuty i że mogły się bronić, jeśli chodzi o wszystkie zarzucane im kontakty dwustronne. Poza tym Sąd słusznie stwierdził w pkt 56 i 57 tego wyroku z jednej strony, że pojęcie „jednolitego i ciągłego

naruszenia” zakłada istnienie zbioru zachowań podejmowanych przez strony dążące do osiągnięcia tego samego antykonkurencyjnego celu gospodarczego, a z drugiej strony, że z samego pojęcia „jednolitego i ciągłego naruszenia” wynika, iż takie naruszenie obejmuje zbiór zachowań lub naruszeń. Tak więc wnoszące odwołanie zostały wysłuchane zarówno w odniesieniu do zespołu rozpatrywanych naruszeń, jak i w odniesieniu do dodatkowych kryteriów, jakie muszą być spełnione, aby można było stwierdzić istnienie jednolitego i ciągłego naruszenia.

- 44 Po drugie, wbrew twierdzeniom wnoszących odwołanie, Komisja faktycznie podniosła przed Sądem, że wysłuchała adresatów spornej decyzji w przedmiocie wspomnianych odrębnych naruszeń. Po trzecie, orzecznictwo wynikające z wyroku z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778), i z wyroku Sądu z dnia 10 października 2014 r., Soliver/Komisja (T-68/09, EU:T:2014:867), nie ma tu znaczenia, ponieważ w toku postępowania administracyjnego umożliwiono wnoszącym odwołanie zrozumienie, że zarzucano im każde z zachowań składających się na jednolite i ciągle naruszenie. Po czwarte, w szczególności z wyroku z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778), wynika, że adresatów decyzji należy wysłuchać w przedmiocie jednolitego i ciągłego naruszenia oraz w przedmiocie zachowań składających się na to naruszenie. Tak jest w niniejszym przypadku. Ponadto z tego ostatniego wyroku wynika też, że nawet jeśli w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja nie uznała wyraźnie zarzucanych zachowań za bardziej ograniczone naruszenia, z naruszeniem prawa stron do obrony, nie jest to sprzeczne z orzecznictwem Trybunału, które nie wymaga takiej kwalifikacji, o ile wysłuchano stron w przedmiocie rozpatrywanych zachowań.

1) W przedmiocie zastrzeżenia pierwszego części pierwszej zarzutu pierwszego

- 45 Zdaniem wnoszących odwołanie Sąd – po przedstawieniu w prawidłowy sposób w pkt 55 i 56 zaskarżonego wyroku orzecznictwa dotyczącego pojęcia „jednolitego i ciągłego naruszenia” i przypomnieniu, po pierwsze, że naruszenie art. 101 TFUE może wynikać nie tylko z pojedynczego działania, ale także z szeregu działań lub zachowania o charakterze ciągłym, a po drugie, że jeden lub większa liczba elementów tego szeregu działań lub tego zachowania również mogłyby stanowić same w sobie naruszenie art. 101 TFUE – powinien był uznać w pkt 57 i 58 tego wyroku, że owo pojęcie nie zakłada koniecznie istnienia naruszeń o mniejszej skali.
- 46 Sąd naruszył prawo, gdy nie uznał, że Komisja powinna była przeanalizować wyraźnie i zakwalifikować każde odrębne naruszenie o mniejszej skali. Każdą dodatkową kwalifikację prawną działania lub szeregu działań dokonaną w spornej decyzji powinno się bowiem wyraźnie przedstawić w toku postępowania administracyjnego, tak aby można było wysłuchać stron i aby mogły one skorzystać w prawidłowy sposób z przysługującego im prawa do obrony. Sam fakt, że sporna decyzja zawiera dodatkowe ustalenie, które nie figuruje w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, powinien był skłonić Sąd do stwierdzenia naruszenia prawa wnoszących odwołanie do obrony, czego Sąd nie uczynił, naruszając tym samym wyrok z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778), i wyrok Sądu z dnia 10 października 2014 r., Soliver/Komisja (T-68/09, EU:T:2014:867).
- 47 Komisja utrzymuje, że wnoszące odwołanie przeinaczają zaskarżony wyrok, sugerując, iż opiera się on na założeniu, że pojęcie „jednolitego i ciągłego naruszenia” oznacza koniecznie istnienie odrębnych bardziej ograniczonych naruszeń. W pkt 55–57 tego wyroku Sąd wspomina o możliwości, a nie o konieczności. Podobnie wnoszące odwołanie błędnie wywnioskowały z wyroku z dnia 10 października 2014 r., Soliver/Komisja (T-68/09, EU:T:2014:867), że Sąd nie

stwierdziłby nieważności spornej decyzji rozpatrywanej w sprawie, w której zapadł ten ostatni wyrok, gdyby zarzut istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia wiązał się również z zarzutem istnienia odrębnych naruszeń o mniejszej skali. W każdym razie udział wnoszących odwołanie w jednolitym i ciągłym naruszeniu został potwierdzony, a wnoszące odwołanie zostały wysłuchane w przedmiocie zachowań składających się na to naruszenie. Tak więc Sąd słusznie uznał w pkt 58 zaskarżonego wyroku, że między pismem w sprawie przedstawienia zarzutów a sporną decyzją nie ma żadnej niespójności oraz że prawo do obrony było przestrzegane.

2) W przedmiocie zastrzeżenia drugiego części pierwszej zarzutu pierwszego

- 48 Wnoszące odwołanie utrzymują, że o ile decyzja może uzupełniać i zmieniać zawartą w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów analizę w celu uwzględnienia odpowiedzi stron, o tyle nie może ona wprowadzać dodatkowych ustaleń dotyczących odrębnych naruszeń.
- 49 Tymczasem Sąd naruszył prawo w pkt 59 zaskarżonego wyroku, uznając, że jest inaczej. Zamiast zastosować prawidłowo przedstawione w pkt 51 tego wyroku orzecznictwo, Sąd uznał po prostu, odsyłając do orzecznictwa przytoczonego w pkt 53 owego wyroku, że wnioski końcowe zawarte w decyzji niekoniecznie muszą odpowiadać w każdym punkcie tymczasowej kwalifikacji dokonanej w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Jednakże Sąd pominął okoliczność, że swoboda działania Komisji jest uzasadniona jedynie w odniesieniu do uwzględnienia uwag stron, a nie w odniesieniu do dokonania dodatkowych ustaleń.
- 50 Komisja utrzymuje, że Sąd prawidłowo zastosował orzecznictwo dotyczące prawa do bycia wysłuchanym. Wbrew twierdzeniom wnoszących odwołanie Sąd nie był zobowiązany do zastosowania w pkt 59 zaskarżonego wyroku orzecznictwa przytoczonego w pkt 51 tego wyroku. Po pierwsze, ich argumentacja jest bezskuteczna, ponieważ ów pkt 59 zawiera powód, który nie jest konieczny dla poparcia wniosku sformułowanego w pkt 64–66 wspomnianego wyroku. Po drugie, rozumowanie wnoszących odwołanie opiera się na podnoszonej przez nie istotnej rozbieżności między pismem w sprawie przedstawienia zarzutów a sporną decyzją, która to rozbieżność nie istnieje. Po trzecie, pkt 51 i 53 zaskarżonego wyroku nie odnoszą się do różnych linii orzeczniczych. Po czwarte, zważywszy, że w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów wnoszące odwołanie zaprzeczyły, jakoby nawiązały jakikolwiek niezgodny z prawem kontakt, i stwierdziły, że kryteria konieczne do stwierdzenia jednolitego i ciągłego naruszenia nie zostały spełnione, Komisja miała prawo wziąć pod uwagę te argumenty i umieścić motyw 352 w spornej decyzji.

3) W przedmiocie zastrzeżenia trzeciego części pierwszej zarzutu pierwszego

- 51 Wnoszące odwołanie utrzymują, że – wbrew temu, co Sąd wskazał w pkt 60–64 zaskarżonego wyroku – Komisja nie stwierdziła w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów naruszeń innych niż jednolite i ciągle naruszenie. Żadne inne działanie, szereg działań ani żaden typ zachowań nie są w tym piśmie przedmiotem dodatkowej kwalifikacji prawnej odrębnej od kwalifikacji jako jednolitego i ciągłego naruszenia.
- 52 Sąd błędnie uznał w pkt 60–63 zaskarżonego wyroku, że pismo w sprawie przedstawienia zarzutów dało wnoszącym odwołanie możliwość przedstawienia uwag w przedmiocie naruszeń innych niż rozpatrywane jednolite i ciągle naruszenie. Jedyne dwa odniesienia do odrębnych naruszeń zawarte w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów nie odpowiadają wymaganemu

w orzecznictwie przytoczonym w pkt 52 tego wyroku poziomowi jasności, a pismo to nie zawiera żadnej kwalifikacji ani jakiegokolwiek jasnego opisu naruszeń odrębnych od jednolitego i ciągłego naruszenia. Zwykły opis okoliczności faktycznych nie może być w tym względzie wystarczający.

- 53 Ponadto, wbrew stanowisku Sądu odpowiedź wnoszących odwołanie na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie potwierdza tezy, że wnoszące odwołanie miały możliwość ustosunkowania się w skuteczny sposób do kwestii odrębnych naruszeń. Odpowiedź ta dotyczy wyłącznie dowodów odnoszących się do jednolitego i ciągłego naruszenia i nie dotyczy żadnego odrębnego naruszenia.
- 54 Komisja utrzymuje, że w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów zawarła zarzut dotyczący odrębnych naruszeń, co Sąd słusznie przyznał. Po pierwsze, argument, zgodnie z którym pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie zawiera kwalifikacji prawnej innej niż kwalifikacja jako jednolitego i ciągłego naruszenia, jest bezskuteczny, ponieważ zaskarżony wyrok opiera się na założeniu, iż jedyną kwalifikacją prawną rozpatrywanego naruszenia jest jego kwalifikacja jako jednolitego i ciągłego naruszenia, która sama zakłada istnienie zbioru zachowań lub naruszeń. Po drugie, Sąd słusznie uznał, że z pisma w sprawie przedstawienia zarzutów wynika, iż naruszenie to składało się z kilku odrębnych naruszeń. W owym piśmie określono zakres i charakter zachowania wnoszących odwołanie, obejmującego szereg dwustronnych porozumień w sprawie koordynacji cen, które Komisja uznała za stanowiące naruszenie art. 101 TFUE. Sąd słusznie zatem stwierdził w pkt 61–63 zaskarżonego wyroku, że wnoszące odwołanie były w stanie zrozumieć zarzuty Komisji. Po trzecie, wbrew twierdzeniom wnoszących odwołanie, odniesienie w pkt 61 tego wyroku do „kwalifikacji prawnej” nie może oznaczać kwalifikacji prawnej wykraczającej poza ramy stwierdzenia jednolitego i ciągłego naruszenia. Po czwarte, wnoszące odwołanie dokonują sztucznego rozróżnienia między jednolitym i ciągłym naruszeniem a składającymi się na nie odrębnymi naruszeniami. Ponadto orzecznictwo Trybunału zezwala Komisji na dokonanie kwalifikacji pewnych zdarzeń dopiero na etapie wydawania decyzji, jeżeli strony miały możliwość przedstawienia wyjaśnień w przedmiocie uwzględnionych przez Komisję faktów i w zakresie, w jakim zasady prawne oraz istotne okoliczności faktyczne zostały wskazane w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

b) W przedmiocie części drugiej zarzutu pierwszego

- 55 W ramach części drugiej zarzutu pierwszego, zawierającej trzy zastrzeżenia, wnoszące odwołanie twierdzą, że Sąd, oddalając części drugą i trzecią zarzutu pierwszego, który podniosły one w pierwszej instancji, naruszył prawo w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.
- 56 Wnoszące odwołanie podniosły przed Sądem, że uzasadnienie spornej decyzji dotyczące kwalifikacji prawnej zarzucanych im odrębnych naruszeń jest niewystarczające lub wewnętrznie sprzeczne, ponieważ Komisja ani nie przedstawiła, ani nie uzasadniła tej kwalifikacji. Z tego względu uzasadnienie to nie pozwalało wnoszącym odwołanie na zrozumienie charakteru i zakresu stwierdzonego w stosunku do nich naruszenia i nie prezentowało istotnych rozważań, a ponadto zawierało wewnętrzne sprzeczności.

1) W przedmiocie zastrzeżenia pierwszego części drugiej zarzutu pierwszego

- 57 Wnoszące odwołanie podnoszą, po pierwsze, że Sąd naruszył prawo, zakładając w pkt 76–78 oraz 81 i 82 zaskarżonego wyroku, iż jednolite i ciągłe naruszenie składa się z pojedynczych naruszeń.

- 58 Po drugie, uznając w pkt 78, 80 i 82 tego wyroku, że różne kontakty indywidualne stanowiły odrębne naruszenia, Sąd sam dokonał kwalifikacji okoliczności faktycznych, co koliduje z przyznanymi Komisji w art. 101 TFUE uprawnieniami. Tymczasem w spornej decyzji Komisja jeden tylko raz odniosła się w jej motywie 352 do naruszeń innych niż jednolite i ciągle naruszenie, przy czym nie wspomniała o indywidualnych i dwustronnych kontaktach.
- 59 Komisja utrzymuje, że Sąd słusznie uznał, iż motywy i sentencja spornej decyzji są spójne. Twierdzenia wnoszących odwołanie opierają się na błędnym rozumieniu zaskarżonego wyroku. Po pierwsze, Sąd nie uznał w pkt 78 tego wyroku, że każdy dwustronny kontakt stanowił odrębne naruszenie. Ograniczył się on do przypomnienia w pkt 80 wspomnianego wyroku, że załącznik I do spornej decyzji zawiera wykaz kontaktów mogących stanowić naruszenia. Natomiast w pkt 70–87 tego wyroku Sąd nie zajął stanowiska ani w przedmiocie wniosków Komisji, ani w kwestii tego, czy kontakty dwustronne rzeczywiście stanowiły odrębne naruszenia. Po drugie, Komisja podnosi tytułem ewentualnym, że żaden z wniosków przedstawionych w pkt 80–84 zaskarżonego wyroku nie opiera się na założeniu, iż różne kontakty indywidualne, które stwierdzono, stanowiły odrębne naruszenia. Argumenty wnoszących odwołanie są zatem bezskuteczne.

2) W przedmiocie zastrzeżenia drugiego części drugiej zarzutu pierwszego

- 60 Zdaniem wnoszących odwołanie Sąd dopuścił się również szeregu naruszeń prawa w pkt 76–79 zaskarżonego wyroku. Po pierwsze, Sąd nie ustosunkował się do argumentu wnoszących odwołanie, zgodnie z którym motyw 352 spornej decyzji nie wystarczy do uzasadnienia art. 1 tej decyzji. W pkt 76 tego wyroku Sąd ograniczył się do stwierdzenia, że nie ma żadnej niespójności między tym motywem a wspomnianym art. 1. Po drugie, w pkt 77 owego wyroku Sąd założył, że jednolite i ciągle naruszenie wiąże się koniecznie z odrębnymi naruszeniami. Po trzecie, pkt 78 tego wyroku zawiera to samo domniemanie. Błędne jest bowiem twierdzenie, że w motywach 303 i 346 spornej decyzji Komisja uznała, iż kontakty indywidualne naruszały również art. 101 TFUE. Po czwarte, Sąd pominął swoje własne orzecznictwo dotyczące bardzo podobnych argumentów.
- 61 Komisja twierdzi, że Sąd słusznie uznał, iż sporna decyzja nie zawiera żadnej wewnętrznej sprzeczności. Sąd ustosunkował się do twierdzeń leżących u podstaw zastrzeżeń wnoszących odwołanie, wobec czego nie był zobowiązany do zajęcia stanowiska w przedmiocie twierdzeń o niespójności, po tym jak stwierdził brak jakiegokolwiek niespójności.

3) W przedmiocie zastrzeżenia trzeciego części drugiej zarzutu pierwszego

- 62 Aby oddalić podniesiony w pierwszej instancji argument dotyczący niewystarczającego uzasadnienia spornej decyzji, Sąd dopuścił się w pkt 80–82 i 85 zaskarżonego wyroku szeregu naruszeń prawa.
- 63 W pkt 80 tego wyroku Sąd nie ustosunkował się do zastrzeżeń wnoszących odwołanie. Sporna decyzja lub załącznik I do niej nie zawierają bowiem wniosków na temat odrębnych naruszeń wskazanych w jej art. 1. Okoliczność, że Sąd twierdzi, iż „Komisja w sposób jasny i jednoznaczny opisuje funkcjonowanie kartelu, zastosowanie art. 101 ust. 1 TFUE do zarzucanych zachowań, jak również podmioty odpowiedzialne za kartel”, nie ma znaczenia, ponieważ twierdzenie to dotyczy jednolitego i ciągłego naruszenia, a nie tych odrębnych naruszeń. Sąd nie ustosunkował się tym samym do argumentu, zgodnie z którym motyw 352 i art. 1 spornej decyzji, rozpatrywane nawet łącznie, nie są jasne co do zakresu rzeczonych odrębnych naruszeń.

- 64 Ponadto figurujące w pkt 81 zaskarżonego wyroku twierdzenie, zgodnie z którym okoliczność, że te same odrębne naruszenia nie implikują dodatkowej kwalifikacji prawnej, którą można by uszczegółowić, nie stanowi sprzecznego z orzecznictwem braku uzasadnienia rzeczonyj decyzji, opiera się na błędnym założeniu, iż kwalifikacja jako jednolitego i ciągłego naruszenia zakłada sama w sobie istnienie zbioru zachowań lub naruszeń.
- 65 W pkt 82 tego wyroku Sąd popełnił kolejny błąd, stwierdzając, że w spornej decyzji odrębne naruszenia odpowiadają poszczególnym zarzucanym kontaktom dwustronnym, podczas gdy decyzja ta nie zawiera kwalifikacji tych kontaktów.
- 66 W pkt 85 rzeczonyj wyroku Sąd błędnie zrozumiał skargę, którą zinterpretował jako przedstawiającą szczegółowe argumenty dotyczące poszczególnych kontaktów, co ma świadczyć o tym, że sporna decyzja zawiera wystarczające uzasadnienie i że wnoszące odwołanie miały możliwość podjęcia skutecznej obrony.
- 67 Komisja jest zdania, że Sąd słusznie stwierdził, iż dochowała ona obowiązku uzasadnienia. Po pierwsze, Komisja nie jest zobowiązana do zajmowania stanowiska w przedmiocie kwestii, które w oczywisty sposób nie mają związku z przedmiotem sprawy, nie mają znaczenia bądź są wyraźnie drugorzędne. W pkt 80–84 zaskarżonyj wyroku Sąd słusznie uznał, że sporna decyzja wystarczająco szczegółowo opisuje istotne okoliczności oraz jasno określa charakter i zakres zarzucanego wnoszącym odwołanie zachowania, sposób, w jaki art. 101 ust. 1 TFUE ma zastosowanie do tego zachowania, a także dotyczące go dowody. Po drugie, stwierdzenie prostych naruszeń różni się od stwierdzenia jednolitego i ciągłego naruszenia jedynie stopniem. Komisja nie była zatem zobowiązana do przedstawienia bardziej szczegółowego uzasadnienia, ponieważ stwierdzenie odrębnych naruszeń jest jedynie wnioskiem incydentalnym o znaczeniu drugorzędnym w stosunku do stwierdzenia głównego dotyczącego jednolitego i ciągłego naruszenia. Po trzecie, wnoszące odwołanie dokonują sztucznego rozróżnienia między jednolitym i ciągłym naruszeniem a składającymi się na nie odrębnymi naruszeniami. Zważywszy, że naruszenia te wiążą się z dokładnie tymi samymi faktami i tymi samymi dowodami, argumentacja wnoszących odwołanie dotycząca różnych kontaktów indywidualnych służy zakwestionowaniu zarówno stwierdzenia jednolitego i ciągłego naruszenia, jak i stwierdzenia odrębnych naruszeń.

2. Ocena Trybunału

- 68 W ramach zarzutu pierwszego wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi szereg naruszeń prawa w zakresie, w jakim potwierdził on, że jednolite i ciągłe naruszenie składało się z kilku odrębnych naruszeń i że ta podwójna kwalifikacja, którą przyjęto w spornej decyzji, została zaprezentowana w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów i uzasadniona w tej decyzji.
- 69 W tym względzie należy zaznaczyć, że w art. 1 lit. e) spornej decyzji Komisja stwierdziła w istocie, po pierwsze, istnienie jednolitego i ciągłego naruszenia, a po drugie, istnienie „kilku odrębnych naruszeń” składających się na to naruszenie.
- 70 W tym kontekście należy również zaznaczyć, że zarzut pierwszy ma na celu podważenie wyłącznie dokonanej przez Sąd oceny tego ostatniego stwierdzenia dotyczącego istnienia kilku odrębnych naruszeń. Zarzut ten nie dotyczy natomiast dokonanej przez Sąd oceny zawartego w owym art. 1 lit. e) wniosku, zgodnie z którym wnoszące odwołanie uczestniczyły w jednolitym i ciągłym naruszeniu.

71 Wynika z tego, że – wbrew twierdzeniom Komisji – zważywszy, iż w niniejszej sprawie instytucja ta oparła sporną decyzję na dwóch odrębnych stwierdzeniach naruszenia, wspomnianego zarzutu nie można od razu oddalić jako bezskutecznego.

a) Uwagi wstępne

72 Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem naruszenie art. 101 ust. 1 TFUE może wynikać nie tylko z pojedynczego działania, ale również z szeregu działań, a nawet z zachowania o charakterze ciągłym, nawet jeżeli jeden lub większa liczba elementów tego szeregu działań lub tego zachowania ciągłego także mogłyby stanowić, same w sobie i odrębnie, naruszenie tego przepisu. W przypadku gdy różne zachowania, z uwagi na ich identyczny cel polegający na zakłóceniu konkurencji na rynku wewnętrznym, wpisują się w „całościowy plan”, Komisja jest uprawniona do przypisania odpowiedzialności za te zachowania w zależności od udziału w naruszeniu rozpatrywanym jako całość (zob. podobnie wyrok z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).

73 Przedsiębiorstwo uczestniczące w takim jednolitym i ciągłym naruszeniu w drodze swoich własnych zachowań, które były objęte pojęciami „porozumienia” lub „praktyki uzgodnionej” mających cel antykonkurencyjny w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE i które miały przyczynić się do realizacji naruszenia w jego całości, może być tym samym również odpowiedzialne za zachowania innych przedsiębiorstw w ramach tego naruszenia przez cały okres jego udziału w owym naruszeniu (zob. podobnie wyrok z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo).

74 Jak wskazał rzecznik generalny w pkt 59 opinii, uczestnictwo przedsiębiorstwa w jednolitym i ciągłym naruszeniu nie wymaga jego bezpośredniego udziału we wszystkich antykonkurencyjnych zachowaniach składających się na to naruszenie (zob. podobnie wyrok z dnia 22 października 2020 r., Silver Plastics i Johannes Reifenhäuser/Komisja, C-702/19 P, EU:C:2020:857, pkt 82 i przytoczone tam orzecznictwo).

75 To właśnie w świetle tych rozważań należy zbadać zarzut pierwszy.

b) W przedmiocie części pierwszej zarzutu pierwszego

76 W ramach części pierwszej zarzutu pierwszego wnoszące odwołanie twierdzą, że Sąd naruszył prawo, wskutek czego orzekł, iż Komisja nie naruszyła ich prawa do obrony. Po pierwsze, w pkt 57 i 58 zaskarżonego wyroku Sąd błędnie orzekł, że pojęcie jednolitego i ciągłego naruszenia zakłada istnienie odrębnych naruszeń o mniejszym znaczeniu. Po drugie, w pkt 59 zaskarżonego wyroku Sąd uznał, że zawarte w decyzji wnioski końcowe niekoniecznie muszą odpowiadać w każdym punkcie tymczasowej kwalifikacji dokonanej w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, przy czym nie sprecyzował, że ta swoboda Komisji w zakresie kwalifikacji jest uzasadniona jedynie w odniesieniu do uwzględnienia uwag stron, a nie w odniesieniu do dokonania dodatkowych ustaleń. Po trzecie, w pkt 60–64 zaskarżonego wyroku Sąd błędnie uznał, że w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja stwierdziła naruszenia inne niż jednolite i ciągłe naruszenie.

- 77 W tym względzie należy przypomnieć, po pierwsze, że pojęcie „jednolitego i ciągłego naruszenia” zakłada istnienie zbioru zachowań, które również mogłyby stanowić same w sobie naruszenie art. 101 ust. 1 TFUE. O ile zbiór zachowań można zakwalifikować, na warunkach określonych w pkt 72 i 73 niniejszego wyroku, jako jednolite i ciągłe naruszenie, o tyle nie można z tego wywnioskować, że każde z tych zachowań, samo w sobie i rozpatrywane oddzielnie, należy koniecznie zakwalifikować jako odrębne naruszenie tego postanowienia. W tym celu Komisja powinna bowiem jeszcze zidentyfikować i zakwalifikować jako takie naruszenie każde ze wspomnianych zachowań, a następnie przedstawić dowód uczestnictwa danego przedsiębiorstwa, któremu owe zachowania są przypisywane.
- 78 W tej kwestii Trybunał orzekł już, że podzielenie decyzji Komisji kwalifikującej cały kartel jako jednolite i ciągłe naruszenie jest możliwe jedynie wtedy, gdy z jednej strony danemu przedsiębiorstwu umożliwiono w toku postępowania administracyjnego zrozumienie, że zarzuca mu się również każde z zachowań stanowiących ten kartel, a tym samym obronę w tym zakresie, i z drugiej strony owa decyzja jest wystarczająco jasna w tym względzie (zob. analogicznie wyrok z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, pkt 46).
- 79 Po drugie, co się tyczy prawa do obrony, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem poszanowanie tego prawa w ramach każdego postępowania mogącego zakończyć się nałożeniem sankcji, szczególnie grzywnien lub okresowych kar pieniężnych, stanowi podstawową zasadę prawa Unii, której Komisja musi w pełni przestrzegać (zob. podobnie wyrok z dnia 5 marca 2015 r., Komisja i in./Versalis i in., C-93/13 P i C-123/13 P, EU:C:2015:150, pkt 94 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 80 Rozporządzenie nr 1/2003 stanowi, że stronom wysyła się pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, które powinno w jasny sposób przedstawiać wszystkie istotne okoliczności, na których Komisja opiera się na tym etapie postępowania. Takie pismo w sprawie przedstawienia zarzutów stanowi gwarancję proceduralną podstawowej zasady prawa Unii, która wymaga poszanowania prawa do obrony w ramach każdego postępowania mogącego zakończyć się nałożeniem sankcji. Zasada ta wymaga w szczególności, by pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skierowane przez Komisję do przedsiębiorstwa, na które zamierza ona nałożyć sankcję za naruszenie reguł konkurencji, zawierało istotne okoliczności uwzględnione przeciw temu przedsiębiorstwu, takie jak zarzucane mu czyny, ich kwalifikacja oraz dowody, na których opiera się Komisja, tak by owo przedsiębiorstwo mogło skutecznie przedstawić swe argumenty w ramach wszczętego przeciwko niemu postępowania administracyjnego (zob. podobnie wyrok z dnia 3 września 2009 r., Papierfabrik August Koehler i in./Komisja, C-322/07 P, C-327/07 P i C-338/07 P, EU:C:2009:500, pkt 35, 36 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 81 Jak przypomniął rzecznik generalny w pkt 88 opinii, prawdą jest, że Komisja może doprecyzować w decyzji końcowej kwalifikację prawną okoliczności faktycznych, którą przyjęła tymczasowo w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, biorąc pod uwagę informacje wynikające z postępowania administracyjnego, albo w celu odstąpienia od zarzutów, które okazały się bezzasadne, albo w celu dopracowania i uzupełnienia pod względem faktycznym, jak i prawnym argumentów na poparcie zarzutów, które podtrzymuje (zob. podobnie wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r., SNIA/Komisja, C-448/11 P, niepublikowany, EU:C:2013:801, pkt 42–44). Oznacza to jednak, że w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja musi wskazać każdą kwalifikację prawną okoliczności faktycznych, którą zamierza przyjąć w swojej decyzji końcowej.
- 82 Wynika z tego, że prawo do obrony zainteresowanego przedsiębiorstwa zostaje naruszone z powodu rozbieżności między pismem w sprawie przedstawienia zarzutów a decyzją końcową jedynie pod warunkiem, że zarzutu przyjętego w tej decyzji nie przedstawiono w piśmie

w sprawie przedstawienia zarzutów lub nie przedstawiono go w sposób wystarczający, aby umożliwić adresatom tego pisma skuteczne zaprezentowanie argumentów w ramach wszczętego przeciwko nim postępowania.

- 83 Wynika stąd, że jeżeli Komisja zamierza zarzucić adresatom pisma w sprawie przedstawienia zarzutów nie tylko jednolite i ciągłe naruszenie, ale także każde ze składających się na to naruszenie zachowań rozpatrywanych oddzielnie jako odrębne naruszenia, poszanowanie prawa do obrony tych adresatów wymaga, by Komisja przedstawiła w tym piśmie informacje niezbędne do tego, by umożliwić im zrozumienie, że owa instytucja prowadzi przeciwko nim postępowanie ze względu zarówno na to jednolite i ciągłe naruszenie, jak i na każde z tych odrębnych naruszeń.
- 84 W pkt 50–53 zaskarżonego wyroku Sąd słusznie przypomniał zasady dotyczące poszanowania prawa do obrony w ramach postępowania mającego na celu stwierdzenie naruszenia art. 101 ust. 1 TFUE. Następnie w pkt 55 i 56 tego wyroku przypomniał pewne aspekty pojęcia „jednolitego i ciągłego naruszenia”, a w szczególności okoliczność, że owo pojęcie zakłada istnienie zbioru zachowań podejmowanych przez różne podmioty dążące do realizacji tego samego antykonkurencyjnego celu gospodarczego.
- 85 Jednakże w świetle tego, co wskazano w pkt 83 niniejszego wyroku, Sąd nie mógł w pkt 57 zaskarżonego wyroku dojść do wniosku, że samo pojęcie „jednolitego i ciągłego naruszenia” zakłada „zbiór zachowań lub naruszeń” oraz że wnoszące odwołanie nie mogły twierdzić, iż w art. 1 spornej decyzji Komisja zawarła dodatkową kwalifikację prawną, przyjmując, oprócz stwierdzenia jednolitego i ciągłego naruszenia, że naruszenie to składało się z kilku „odrębnych naruszeń”. Taki wniosek opiera się bowiem na błędnym założeniu, że każde z zachowań objętych jednolitym i ciągłym naruszeniem stanowi odrębne naruszenie, co niekoniecznie ma miejsce.
- 86 Podobnie, o ile Sąd prawidłowo przypomniał w pkt 53 zaskarżonego wyroku zasady dotyczące poszanowania prawa do obrony w ramach postępowania mającego na celu stwierdzenie naruszenia art. 101 ust. 1 TFUE, co uczynił również w istocie w pkt 59 tego wyroku, o tyle nie mógł on na tej podstawie dojść do wniosku, że samo powołanie się w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów na możliwość zakwalifikowania wskazanych zachowań jako „odrębnych naruszeń” było wystarczające w świetle przypomnianych w pkt 77–83 niniejszego wyroku wymogów.
- 87 W szczególności samo powołanie się w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów na możliwość takiej kwalifikacji jako „odrębnych naruszeń” w ramach analizy dotyczącej jednolitego i ciągłego naruszenia nie wystarczy, aby umożliwić zainteresowanemu przedsiębiorstwu skuteczne przedstawienie argumentów w ramach wszczętego przeciwko niemu postępowania administracyjnego w przedmiocie tych odrębnych naruszeń.
- 88 W ten sposób Sąd naruszył prawo. Wnoszące odwołanie nie mogły bowiem zrozumieć, w braku jakiegokolwiek jasnej wskazówki w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, że Komisja zamierzała prowadzić przeciwko nim postępowanie nie tylko z powodu zarzucanego im w tym piśmie jednolitego i ciągłego naruszenia, ale także z powodu kilku odrębnych naruszeń polegających na różnych kontaktach dwustronnych, o których wspomniano w owym piśmie.

- 89 Wynika z tego, że Sąd nie mógł orzec, z poszanowaniem prawa, że Komisja nie naruszyła przysługującego wnoszącym odwołanie prawa do obrony, zważywszy, że pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie zawierało istotnych okoliczności uwzględnionych w stosunku do wnoszących odwołanie w odniesieniu do wspomnianych odrębnych naruszeń, a w szczególności przewidywanej kwalifikacji zarzucanych im zachowań.
- 90 W związku z tym należy uwzględnić część pierwszą zarzutu pierwszego.

c) W przedmiocie części drugiej zarzutu pierwszego

- 91 W ramach części drugiej zarzutu pierwszego wnoszące odwołanie twierdzą, że Sąd naruszył prawo, wskutek czego orzekł, iż Komisja nie przedstawiła wewnątrznie sprzecznego i niewystarczającego uzasadnienia spornej decyzji. W pkt 76–85 zaskarżonego wyroku Sąd, po pierwsze, założył, że jednolite i ciągłe naruszenie składa się koniecznie z pojedynczych naruszeń. Po drugie, zastąpił on również uzasadnienie Komisji swoim własnym uzasadnieniem, gdy uznał, że objęte analizą różne kontakty indywidualne stanowiły odrębne naruszenia. Po trzecie, Sąd nie uzasadnił wystarczająco swojej decyzji o oddaleniu argumentu wnoszących odwołanie, zgodnie z którym motyw 352 i art. 1 spornej decyzji są niejasne w odniesieniu do zakresu owych odrębnych naruszeń.
- 92 W tym względzie należy przypomnieć w pierwszej kolejności, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem uzasadnienie, jakiego wymaga art. 296 TFUE, powinno być dostosowane do charakteru rozpatrywanego aktu i przedstawiać w sposób jasny i jednoznaczny rozumowanie instytucji, która wydała zaskarżony akt, pozwalając zainteresowanym poznać podstawy podjętej decyzji, a sądowni Unii Europejskiej dokonać jej kontroli. Nie jest konieczne, by uzasadnienie wyszczególniało wszystkie istotne okoliczności faktyczne i prawne, ponieważ ocena, czy uzasadnienie aktu spełnia ustalone w art. 296 TFUE wymogi, winna nie tylko opierać się na jego brzmieniu, ale także uwzględniać okoliczności jego wydania, jak również całość przepisów prawa regulującego daną dziedzinę (wyrok z dnia 10 lipca 2019 r., Komisja/Icap i in., C-39/18 P, EU:C:2019:584, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 93 W drugiej kolejności należy przypomnieć, że zgodnie z równie utrwalonym orzecznictwem obowiązek uzasadnienia nie oznacza nałożenia na Sąd obowiązku ustosunkowania się w sposób wyczerpujący do każdego punktu rozumowania przedstawionego przez strony sporu. Uzasadnienie może być zatem dorozumiane, pod warunkiem że umożliwia ono zainteresowanym poznanie powodów, dla których Sąd nie uwzględnił ich argumentów, a Trybunałowi dostarcza elementów wystarczających do dokonania kontroli sądowej (zob. w szczególności wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., Villeroy & Boch Austria/Komisja, C-626/13 P, EU:C:2017:54, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 94 W trzeciej kolejności, jak przypomniano w ramach badania części pierwszej zarzutu pierwszego, z faktu, że Komisja kwalifikuje zbiór zachowań jako jednolite i ciągłe naruszenie, nie można wywieść, iż każde z tych zachowań, samo w sobie i rozpatrywane oddzielnie, należy koniecznie zakwalifikować jako odrębne naruszenie. Jeśli bowiem Komisja postanawia zakwalifikować w ten sposób rozpatrywane zachowania i przypisać je wnoszącym odwołanie, powinna ona jeszcze zbadać je indywidualnie i wykazać ich bezprawny charakter, jak również udział wnoszących odwołanie w każdym z rzeczonych zachowań.

- 95 Wynika z tego, że gdy Komisja zamierza zarzucić wnoszącym odwołanie uczestnictwo nie tylko w „jednolitym i ciągłym naruszeniu”, lecz także w kilku odrębnych naruszeniach odpowiadających zachowaniom składającym się na to naruszenie, musi ona sprecyzować i uzasadnić kwalifikację prawną każdego z tych zachowań jako odrębnego naruszenia.
- 96 W niniejszym przypadku Sąd w sposób dorozumiany orzekł w pkt 76–78 oraz w pkt 81 i 82 zaskarżonego wyroku, że jednolite i ciągłe naruszenie składa się koniecznie z pojedynczych naruszeń. W pkt 76 tego wyroku Sąd stwierdził bowiem, że samo pojęcie „jednolitego i ciągłego naruszenia” zakłada istnienie zbioru zachowań lub naruszeń i wywnioskował na tej podstawie, bez przedstawienia dalszych wyjaśnień, że odrębne naruszenia, o których mowa w art. 1 spornej decyzji, nie stanowią zatem dodatkowej kwalifikacji prawnej. To pomieszanie pojęć „naruszenia” i „zachowania” występuje również w pkt 78, 81 i 82 rzeczonego wyroku.
- 97 Owo pomieszanie doprowadziło Sąd do stwierdzenia w pkt 82–84 zaskarżonego wyroku, że Komisja uzasadniła swoją decyzję w wystarczający sposób, podczas gdy ze spornej decyzji nie wynika, by Komisja zakwalifikowała każdy z omawianych kontaktów dwustronnych jako odrębne naruszenie.
- 98 W ten sposób Sąd naruszył prawo. Wbrew bowiem temu, co orzekł Sąd, zawarte w motywie 352 tej decyzji uzasadnienie stwierdzenia kilku odrębnych naruszeń, których wnoszące odwołanie miały się dopuścić, nie jest wystarczające. Z motywu tego wynika, że na podstawie opisanych w sekcji 4 wspomnianej decyzji i w załączniku I do niej okoliczności faktycznych każdy przejaw przyjętego zachowania lub zbioru (lub kilku zbiorów) kontaktów dwustronnych miał na celu ograniczenie konkurencji, wobec czego stanowi naruszenie art. 101 TFUE, przy czym Komisja nie podaje powodów, dla których jej zdaniem wnoszącym odwołanie należy przypisać każde z zachowań, które są im zarzucane, nie tylko w ramach „jednolitego i ciągłego naruszenia”, ale także jako kilka odrębnych naruszeń art. 101 TFUE.
- 99 Wynika z tego, że Sąd naruszył prawo, orzekając, iż Komisja dochowała ciężącego na niej obowiązku uzasadnienia spornej decyzji, gdy uznała, że wnoszące odwołanie uczestniczyły nie tylko w jednolitym i ciągłym naruszeniu, ale również w kilku odrębnych naruszeniach.
- 100 W związku z tym należy uwzględnić część drugą zarzutu pierwszego, a w konsekwencji ów zarzut w całości.

B. W przedmiocie zarzutu drugiego

- 101 W ramach zarzutu drugiego wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi, że dopuścił się szeregu naruszeń prawa przy określeniu kryterium prawnego mającego zastosowanie do wykazania istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia. Zarzut ten dzieli się na dwie części.

1. W przedmiocie części pierwszej zarzutu drugiego

a) Argumentacja stron

- 102 W ramach części pierwszej zarzutu drugiego wnoszące odwołanie utrzymują, że w pkt 123, 205 i 206 zaskarżonego wyroku Sąd naruszył prawo w odniesieniu do kryterium prawnego mającego zastosowanie do wykazania istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia.

- 103 Sąd niesłusznie stwierdził w nich, że nie jest konieczne zbadanie, czy między zarzucanymi zachowaniami istnieje związek komplementarności, aby zakwalifikować je jako jednolite i ciągłe naruszenie. Otóż takie stwierdzenie jest sprzeczne z orzecznictwem Sądu, zgodnie z którym związek komplementarności jest warunkiem koniecznym do wykazania istnienia takiego naruszenia za każdym razem, gdy brak jest bezpośredniego dowodu na istnienie formalnego planu łączącego poszczególne elementy składowe naruszenia. Wyrok z dnia 19 grudnia 2013 r., Siemens i in./Komisja (C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, niepublikowany, EU:C:2013:866), na którym oparł się Sąd, dotyczy okoliczności faktycznych odmiennych od okoliczności niniejszej sprawy, ponieważ uczestnicy kartelu będącego przedmiotem sprawy, która zakończyła się wydaniem tego wyroku, zawarli wcześniej na piśmie, poprzez złożenie podpisów, formalny plan. Podobnie wyroki z dnia 26 stycznia 2017 r., Villeroy & Boch Belgium/Komisja (C-642/13 P, EU:C:2017:58) i z dnia 26 stycznia 2017 r., Villeroy & Boch/Komisja (C-644/13 P, EU:C:2017:59) wpisują się w kontekst faktyczny odmienny od kontekstu niniejszej sprawy.
- 104 Zgodnie z orzecznictwem przytoczonym przez wnoszące odwołanie zwykle podobieństwa między różnymi zbiorami działań nie są wystarczające, aby udowodnić jednolite i ciągłe naruszenie. Należy jeszcze wykazać ich komplementarność oraz wzajemne oddziaływanie.
- 105 Komisja uważa, że część pierwsza zarzutu drugiego jest bezzasadna.

b) Ocena Trybunału

- 106 W ramach części pierwszej zarzutu drugiego wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi w istocie, że orzekł, iż zwykle podobieństwa między różnymi zbiorami działań są wystarczające do udowodnienia istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia, bez konieczności wykazywania ich komplementarności i wzajemnego oddziaływania.
- 107 W tym względzie należy przypomnieć, że aby zakwalifikować różne zachowania jako jednolite i ciągłe naruszenie, nie ma potrzeby sprawdzania, czy istnieje między nimi związek komplementarności w tym znaczeniu, że każde z nich miało być odpowiedzią na jedną lub kilka konsekwencji normalnego działania konkurencji, a wzajemnie oddziałując, każde z nich przyczyniało się do realizacji całości skutków antykonkurencyjnych zamierzonych przez ich sprawców w ramach całościowego planu mającego jednolity cel. Natomiast przesłanka związana z pojęciem „jednolitego celu” skutkuje tym, że należy sprawdzić, czy nie istnieją elementy charakteryzujące poszczególne zachowania składające się na naruszenie, które mogłyby świadczyć o tym, iż zachowania faktycznie wdrożone przez inne przedsiębiorstwa uczestniczące w naruszeniu nie mają tego samego antykonkurencyjnego celu czy skutku i nie wpisują się zatem w „całościowy plan” z uwagi na ich identyczny cel polegający na zakłóceniu konkurencji na rynku wewnętrznym (wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., Villeroy & Boch/Komisja, C-644/13 P, EU:C:2017:59, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 108 Z tego orzecznictwa Trybunału nie można wywieść, że ma ono zastosowanie wyłącznie do sytuacji, w których istnieje bezpośredni dowód na istnienie formalnego planu łączącego poszczególne elementy składowe naruszenia, i że w braku takich dowodów wspomniany związek komplementarności jest warunkiem koniecznym do wykazania istnienia takiego naruszenia. Wprost przeciwnie, w wyrokach, o których mowa w pkt 103 niniejszego wyroku, Trybunał przedstawił wyjaśnienia o charakterze ogólnym dotyczące wszystkich jednolitych i ciągłych naruszeń, niezależnie od warunków faktycznych wprowadzenia tych naruszeń w życie.

- 109 Argument wnoszących odwołanie opiera się zatem na błędnym rozumieniu orzecznictwa Trybunału.
- 110 W pkt 205 i 206 zaskarżonego wyroku Sąd słusznie orzekł, że kryterium decydującym o istnieniu jednolitego i ciągłego naruszenia jest kryterium, zgodnie z którym różne zachowania stanowiące część naruszenia wpisują się w „całościowy plan” służący realizacji jednolitego celu. W tym względzie wyjaśnił on, że badanie, czy między rzeczonymi zachowaniami istnieje związek komplementarności, nie jest konieczne, aby zakwalifikować je jako jednolite i ciągłe naruszenie. Nie można zatem zarzucać Sądowi, że nie zastosował się do orzecznictwa Trybunału.
- 111 W konsekwencji część pierwszą zarzutu drugiego należy oddalić jako bezzasadną.

2. W przedmiocie części drugiej zarzutu drugiego

a) Argumentacja stron

- 112 W ramach części drugiej zarzutu drugiego wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi, że naruszył prawo w odniesieniu do istnienia całościowego planu lub jednolitego i ciągłego naruszenia. W zaskarżonym wyroku Sąd błędnie zastosował właściwe kryterium prawne wynikające z wyroków: z dnia 19 grudnia 2013 r., Siemens i in./Komisja (C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, niepublikowanego, EU:C:2013:866); z dnia 26 stycznia 2017 r., Villeroy & Boch Belgium/Komisja (C-642/13 P, EU:C:2017:58) i z dnia 26 stycznia 2017 r., Villeroy & Boch/Komisja (C-644/13 P, EU:C:2017:59).
- 113 Sąd niesłusznie uznał w pkt 209–213 zaskarżonego wyroku, że podobieństwa między zarzucanymi działaniami stanowią istotne kryteria wystarczające do stwierdzenia jednolitego i ciągłego naruszenia oraz że istnienie związku komplementarności nie stanowi w tym względzie koniecznej przesłanki. Tymczasem skarżące utrzymują, że o ile podobieństwo działań jest istotnym kryterium, o tyle nie jest ono wystarczające i jedynie istnienie takiego związku pozwala wykazać – w braku bezpośredniego dowodu na wzajemne oddziaływanie lub na istnienie ustalonego z góry formalnego planu – istnienie takiego naruszenia.
- 114 Komisja uważa, że część drugą zarzutu drugiego należy oddalić jako bezzasadną.

b) Ocena Trybunału

- 115 W ramach części drugiej zarzutu drugiego wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi, że w pkt 209–213 zaskarżonego wyroku orzekł, że podobieństwa między działaniami są istotnymi kryteriami wystarczającymi do stwierdzenia jednolitego i ciągłego naruszenia oraz że istnienie związku komplementarności między tymi działaniami nie stanowi niezbędnej w tym względzie przesłanki.
- 116 W tym zakresie z orzecznictwa Trybunału wynika, że aby udowodnić istnienie celu wspólnego dla różnych zachowań, które można zakwalifikować łącznie jako jednolite i ciągłe naruszenie, Komisja może uwzględnić różne elementy obiektywne, takie jak podobieństwo wprowadzenia w życie rozpatrywanych uzgodnień o znamionach zmywy, jak również nakładanie się na siebie odnośnych praktyk pod względem materialnym, geograficznym i czasowym (zob. podobnie wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., Villeroy & Boch Belgium/Komisja C-642/13 P, EU:C:2017:58, pkt 62).

- 117 Tymczasem Sąd wskazał w istocie w pkt 209 zaskarżonego wyroku, że Komisja podkreśliła, że różne kontakty o znamionach zмовy dotyczyły tego samego produktu, miały podobną treść, angażowały w znacznym stopniu te same strony, miały ten sam zakres geograficzny i zmierzały do osiągnięcia tego samego celu, oraz że doszła na tej podstawie do wniosku, iż te różne obiektywne elementy stanowiły istotne poszlaki pozwalające na wykazanie istnienia całościowego planu.
- 118 Sąd przypomniał następnie w pkt 212 zaskarżonego wyroku, że podobieństwa między zarzucanymi zachowaniami są kryteriami istotnymi dla wykazania istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia. Wyjaśnił on, że istotne są również inne kryteria, takie jak identyczność zaangażowanych osób fizycznych czy też tożsamość geograficznego zakresu stosowania odnośnych praktyk.
- 119 Tak więc wbrew twierdzeniom wnoszących odwołanie Sąd nie orzekł, że podobieństwa między rozpatrywanymi zachowaniami są wystarczające, aby wykazać istnienie jednolitego i ciągłego naruszenia, lecz że podobieństwa te stanowią tylko jedno spośród kryteriów pozwalających wykazać istnienie całościowego planu, który jest jedną z przesłanek stwierdzenia takiego naruszenia.
- 120 W konsekwencji w pkt 213 zaskarżonego wyroku Sąd prawidłowo orzekł, że podobieństwa, na które powołują się wnoszące odwołanie, stanowią kryteria istotne dla celów ustalenia, czy poszczególne zachowania składające się na jednolite i ciągłe naruszenie wpisywały się w całościowy plan mający jednolity cel, bez konieczności wykazania pewnego rodzaju „synergii pomiędzy zarzucanymi działaniami”.
- 121 Należy zatem oddalić część drugą zarzutu drugiego jako bezzasadną, a tym samym należy oddalić ten zarzut w całości jako bezzasadny.

C. W przedmiocie zarzutu trzeciego

1. Argumentacja stron

- 122 W ramach zarzutu trzeciego wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi, że w pkt 120–130 zaskarżonego wyroku oddalił podniesiony przez nie argument, zgodnie z którym Komisja naruszyła ich prawo do obrony, gdy wprowadziła do spornej decyzji nowe istotne kryterium, a mianowicie kryterium związku komplementarności między zarzucanymi zachowaniami, w celu wykazania istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia, mimo że nie przewidziała ona tego kryterium w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, a wnoszące odwołanie nie miały możliwości przedstawienia uwag w przedmiocie rzeczonego kryterium przed wydaniem spornej decyzji.
- 123 Otóż Sąd uznał, po pierwsze, w pkt 120–125 tego wyroku, że taki związek nie stanowi kryterium istotnego dla wykazania istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia, a po drugie, w pkt 126–130 owego wyroku, że wprowadzenie tego nowego elementu do spornej decyzji nie narusza prawa wnoszących odwołanie do obrony, ponieważ decyzja końcowa Komisji nie musi być koniecznym dokładnym powtórzeniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.

- 124 Jeśli chodzi o tę ostatnią uwagę, wnoszące odwołanie utrzymują, że Sąd błędnie zastosował kryterium prawne istotne dla oceny istnienia naruszenia prawa do obrony. Uważają one bowiem, że rozbieżności między pismem w sprawie przedstawienia zarzutów a decyzją końcową Komisji mogą dotyczyć jedynie argumentów podniesionych w toku postępowania administracyjnego przez adresatów tego pisma. Tak więc Sąd niesłusznie orzekł, że w celu udowodnienia istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia do spornej decyzji można było zasadnie wprowadzić decydującą analizę i dogłębną zmianę przyjętego w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów podejścia.
- 125 Komisja twierdzi, że zarzut trzeci należy oddalić jako bezskuteczny albo bezzasadny.

2. Ocena Trybunału

- 126 W ramach zarzutu trzeciego wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi, że w pkt 120–130 zaskarżonego wyroku naruszył prawo, oddalając ich zastrzeżenie, zgodnie z którym Komisja naruszyła przysługujące im prawo do obrony, gdy zastosowała kryterium związku komplementarności między zarzucanymi zachowaniami po raz pierwszy na etapie spornej decyzji.
- 127 W tym względzie należy przypomnieć, że art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003 przewiduje, iż stronom wysyła się pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pismo to powinno w jasny sposób przedstawiać wszystkie istotne okoliczności, na których Komisja opiera się na tym etapie postępowania. Owo wskazanie może mieć jednak zwięzłą formę, a wydana następnie przez Komisję decyzja nie musi być konieczne kopią pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, gdyż pismo to jest dokumentem roboczym, w którym ocena faktyczna i prawna ma charakter wyłącznie tymczasowy (wyrok z dnia 25 marca 2021 r., Slovak Telekom/Komisja, C-165/19 P, EU:C:2021:239, pkt 82 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 128 Wynika z tego, że skoro kwalifikacja prawna okoliczności faktycznych przyjęta w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów może być z definicji jedynie tymczasowa, nie można stwierdzić nieważności późniejszej decyzji Komisji tylko z tego powodu, że ostateczne wnioski wysnute z tych okoliczności faktycznych nie odpowiadają dokładnie owej tymczasowej kwalifikacji. Komisja musi bowiem wysłuchać adresatów pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i w razie potrzeby uwzględnić ich uwagi przedstawione w odpowiedzi na stawiane zarzuty poprzez zmianę swojej analizy właśnie w celu poszanowania ich prawa do obrony. Komisja powinna zatem mieć możliwość doprecyzowania rzeczony kwalifikacji w decyzji końcowej, biorąc pod uwagę informacje wynikające z postępowania administracyjnego, albo w celu odstąpienia od zarzutów, które okazały się bezzasadne, albo w celu dopracowania i uzupełnienia pod względem faktycznym, jak i prawnym argumentów na poparcie zarzutów, które podtrzymuje, pod warunkiem jednak, że opiera się ona jedynie na okolicznościach faktycznych, co do których zainteresowani mieli możliwość zajęcia stanowiska, oraz że przedstawiła w toku postępowania administracyjnego elementy niezbędne im do obrony ich interesów (wyrok z dnia 25 marca 2021 r., Slovak Telekom/Komisja C-165/19 P, EU:C:2021:239, pkt 83 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 129 Tymczasem w pkt 120–130 zaskarżonego wyroku Sąd oddalił zastrzeżenie wnoszących odwołanie, zgodnie z którym Komisja naruszyła ich prawo do obrony, gdy stwierdziła istnienie jednolitego i ciągłego naruszenia na podstawie nowego istotnego kryterium, a mianowicie kryterium związku komplementarności między zarzucanymi zachowaniami, przy czym nie wspomniała o tym kryterium w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

- 130 Aby dojść do tego wniosku, Sąd przypomniał przytoczone w pkt 107 niniejszego wyroku orzecznictwo Trybunału, zgodnie z którym badanie, czy między rozpatrywanymi zachowaniami istnieje związek komplementarności, nie jest konieczne, aby móc je zakwalifikować łącznie jako jednolite i ciągłe naruszenie. Sąd wywiódł stąd w pkt 124 i 125 zaskarżonego wyroku, że taki związek komplementarności nie stanowi istotnej okoliczności w rozumieniu orzecznictwa przypomnianego w pkt 127 niniejszego wyroku, w związku z czym Komisja nie była zobowiązana do przeanalizowania tego związku w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 131 Wynika z tego, że postępując w ten sposób, Sąd zastosował się do orzecznictwa Trybunału i że nie można mu zarzucać, iż dopuścił się podnoszonego naruszenia prawa.
- 132 W konsekwencji zarzut trzeci należy oddalić jako bezzasadny.

D. W przedmiocie zarzutu czwartego

- 133 W ramach zarzutu czwartego wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi naruszenie istotnych wymogów proceduralnych, brak uzasadnienia w odniesieniu do oddalenia podniesionego przez nie w pierwszej instancji zarzutu drugiego opartego na braku kompetencji Komisji do stosowania art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG, a także błędy w ocenie przesłanek dopuszczalności dowodów.
- 134 W ramach wspomnianego zarzutu drugiego wnoszące odwołanie podnosiły w istocie, że Komisja nie udowodniła swojej „kompetencji wewnętrznej” ze względu na to, iż nie wykazała w spornej decyzji, że ich zachowanie miało wpływ na handel między państwami członkowskimi w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE, w związku z czym nie była ona uprawniona do nałożenia na nie grzywny na podstawie tego postanowienia i art. 53 porozumienia EOG. W zaskarżonym wyroku, między innymi w pkt 169, 173 i 177 tego wyroku, Sąd oddalił wspomniany zarzut, uznając, że Komisja udowodniła swoją „kompetencję zewnętrzną” na podstawie kryterium „wdrożenia” ze względu na to, iż ODD były sprzedawane w EOG.
- 135 Zarzut czwarty dzieli się na trzy części.

1. W przedmiocie części pierwszej zarzutu czwartego

a) Argumentacja stron

- 136 Część pierwsza zarzutu czwartego jest oparta na niewystarczającym uzasadnieniu zaskarżonego wyroku w odniesieniu do podniesionego przez wnoszące odwołanie w pierwszej instancji zarzutu drugiego dotyczącego braku kompetencji Komisji do stosowania art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG. Jeśli chodzi o część pierwszą tego zarzutu drugiego, dotyczącą twierdzenia o braku dowodu na wpływ kartelu na handel między państwami członkowskimi, Sąd nie odniósł się do argumentów wnoszących odwołanie i w celu oddalenia tych argumentów skoncentrował się na błędnym kryterium kompetencji, mianowicie na kryterium wdrożenia.

- 137 Tymczasem kryterium kompetencji zewnętrznej i kryterium kompetencji wewnętrznej nie wykluczają się wzajemnie. Kryterium kompetencji zewnętrznej jest wstępnym warunkiem stosowania art. 101 TFUE, jeżeli naganne zachowanie ma miejsce poza terytorium Unii lub EOG. Jednakże nawet jeśli kryterium to zostaje spełnione, Komisja musi jeszcze ustalić, czy dane zachowanie może wpływać na handel między państwami członkowskimi.
- 138 Wnoszące odwołanie podniosły w pierwszej instancji, że wobec braku wystarczających dowodów na handel ODD między państwami członkowskimi Komisja nie wykazała, iż doszło do wywarcia wpływu na handel między państwami członkowskimi w rozumieniu art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG. Sąd nie ustosunkował się do tych argumentów i poprzestał na nielogicznym lub niepopartym dowodami uzasadnieniu, ponieważ pominął okoliczność nieprzedstawienia przez Komisję dowodu i pomylił w pkt 174 zaskarżonego wyroku istnienie sprzedaży na rzecz spółek Dell i HP w EOG z istnieniem ewentualnej sprzedaży ODD w EOG.
- 139 Komisja uważa, że część pierwsza zarzutu czwartego jest bezzasadna.

b) Ocena Trybunału

- 140 W ramach części pierwszej zarzutu czwartego wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi nieprzedstawienie uzasadnienia w odpowiedzi na podniesiony przez nie w pierwszej instancji zarzut dotyczący braku kompetencji Komisji. Sąd nie ustosunkował się do ich argumentów i w celu ich oddalenia skoncentrował się na błędnym kryterium kompetencji.
- 141 Po pierwsze, jak przypomniano w pkt 93 niniejszego wyroku, obowiązek uzasadnienia nie oznacza nałożenia na Sąd obowiązku ustosunkowania się w sposób wyczerpujący do każdego punktu rozumowania przedstawionego przez strony sporu. Uzasadnienie może być zatem dorozumiane, pod warunkiem że umożliwia ono zainteresowanym poznanie powodów, dla których Sąd nie uwzględnił ich argumentów, a Trybunałowi dostarcza elementów wystarczających do dokonania kontroli sądowej.
- 142 Po drugie, z utrwalonego orzecznictwa wynika, że aby przesłanka, zgodnie z którą porozumienie w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE jest w stanie wpłynąć na handel między państwami członkowskimi, została spełniona, porozumienie to musi umożliwić – na podstawie całokształtu okoliczności faktycznych i prawnych – przewidzenie z wystarczającym stopniem prawdopodobieństwa, że może ono wywrzeć wpływ bezpośredni lub pośredni, rzeczywisty lub potencjalny, na przepływy handlowe między państwami członkowskimi, i to w taki sposób, iż budzi obawy, że może ono przeszkodzić w realizacji jednolitego rynku między państwami członkowskimi. Ponadto konieczne jest, by wpływ ten nie był nieznaczny (wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., ING Pensii, C-172/14, EU:C:2015:484, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 143 W tym względzie należy zaznaczyć, że w pkt 170–172 zaskarżonego wyroku Sąd uznał między innymi, iż Komisja wykazała w sposób wystarczający pod względem prawnym, że adresaci spornej decyzji dostarczali ODD swoim klientom, spółkom Dell i HP, którzy mieli siedzibę w kilku państwach członkowskich. Nawet jeśli te elementy zostały przedstawione w ramach oceny tak zwanego kryterium „wdrożenia”, wnoszące odwołanie były w stanie w pełni zrozumieć, że owe elementy wystarczyły do wykazania, iż Komisja ustaliła, że mogło dojść do wywarcia wpływu na handel między państwami członkowskimi, tym bardziej że Sąd przeanalizował następnie w pkt 179–191 tego wyroku zastrzeżenie wnoszących odwołanie oparte na braku oceny odczuwalnego wpływu rozpatrywanego kartelu na handel między państwami członkowskimi. Oddalając to zastrzeżenie, Sąd wyraźnie orzekł w pkt 187 zaskarżonego wyroku, że Komisja

spełniła kryterium dotyczące możliwości wywarcia wpływu na handel między państwami członkowskimi, przewidziane w pkt 53 wytycznych dotyczących pojęcia wpływu na handel zawartego w art. [101 i 102 TFUE] (Dz.U. 2004, C 101, s. 81).

144 Wynika z tego, że uzasadnienie Sądu, chociaż dorozumiane, umożliwiło wnoszącym odwołanie poznanie powodów, dla których Sąd nie uwzględnił części pierwszej zarzutu drugiego ich skargi w pierwszej instancji.

145 W konsekwencji część pierwszą zarzutu czwartego należy oddalić jako bezzasadną.

2. W przedmiocie części drugiej zarzutu czwartego

a) Argumentacja stron

146 W ramach części drugiej zarzutu czwartego wnoszące odwołanie utrzymują, że Sąd naruszył prawo, uznając, iż dowody odnoszące się do przesłanki dotyczącej możliwości wywarcia wpływu na handel między państwami członkowskimi, na które to dowody Komisja powołała się po raz pierwszy w toku postępowania w pierwszej instancji w swej odpowiedzi na skargę, były dopuszczalne w szczególności ze względu na to, że Komisja wspomniała o tych dowodach w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

147 W pkt 176 zaskarżonego wyroku Sąd uznał, że dowody powołane przez Komisję po raz pierwszy w toku postępowania w pierwszej instancji w jej odpowiedzi na skargę na poparcie jej wniosków dotyczących rzeczonyj przesłanki były dopuszczalne. Zdaniem Sądu Komisja wspomniała o tych dowodach w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

148 Po pierwsze, pismo to nie zawiera żadnego wniosku w przedmiocie wpływu na handel między państwami członkowskimi. Po drugie, wbrew stwierdzeniom Sądu niektóre z dokumentów powołanych przez Komisję w pierwszej instancji nie zostały przytoczone w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów na poparcie jej wniosku dotyczącego jej kompetencji. Niektóre z nich nie zostały wymienione. Inne zostały wymienione w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, ale nie w spornej decyzji, co oznacza, że Komisja nie uważała ich już za istotne. Jeszcze inne zostały wymienione w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów i w spornej decyzji, ale w rozważaniach niemających związku z oceną przesłanki dotyczącej możliwości wywarcia wpływu na handel między państwami członkowskimi.

149 Tymczasem Trybunał orzekł, że w decyzji nie można skutecznie przytoczyć nawet dokumentów, o których już wie przedsiębiorstwo, któremu zarzuca się naruszenie, jeśli dokumenty te nie zostały wcześniej wymienione i zbadane w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

150 Komisja twierdzi, że część druga zarzutu czwartego jest bezzasadna, a w każdym razie bezskuteczna.

b) Ocena Trybunału

- 151 W ramach części drugiej zarzutu czwartego wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi, że w pkt 176 zaskarżonego wyroku orzekł, iż dowody powołane przez Komisję w toku postępowania w pierwszej instancji w jej odpowiedzi na skargę na poparcie jej wniosków dotyczących przesłanki dotyczącej możliwości wywarcia wpływu na handel między państwami członkowskimi były dopuszczalne, mimo że Komisja powołała się na te dowody po raz pierwszy.
- 152 W tym względzie należy zauważyć, że z pkt 170 zaskarżonego wyroku wynika, iż na podstawie motywów 53, 270 i 464–468 spornej decyzji Sąd potwierdził ocenę Komisji dotyczącą wspomnianej przesłanki. Zważywszy jednak, że powołane przez Komisję dowody, na które wskazują wnoszące odwołanie, są dowodami wymienionymi przez Sąd w pkt 171 i 172 tego wyroku, należy stwierdzić, iż mają one charakter uzupełniający w stosunku do uzasadnienia przedstawionego w tym pkt 170, w związku z czym część drugą zarzutu czwartego należy uznać za bezskuteczną.

3. W przedmiocie części trzeciej zarzutu czwartego

a) Argumentacja stron

- 153 W ramach części trzeciej zarzutu czwartego wnoszące odwołanie utrzymują, że powołane przez Komisję w pierwszej instancji „dowody” są niedopuszczalne, pozbawione znaczenia i niewystarczające. Ta trzecia część niniejszego zarzutu dotyczy argumentów przedstawionych przez Komisję i byłaby skuteczna jedynie w przypadku, gdyby Trybunał uchylił zaskarżony wyrok.
- 154 Po pierwsze, dowody dotyczące spółki Dell są pozbawione znaczenia z powodów przedstawionych w pkt 46 złożonej do Sądu repliki. Po drugie, okoliczność, że HP miało biura sprzedaży w Zjednoczonym Królestwie, jest pozbawiona znaczenia z powodów przedstawionych w pkt 47 repliki. Po trzecie, dowody przytoczone w przypisach 74 i 75 do przedstawionej przed Sądem odpowiedzi na skargę potwierdzają po prostu okoliczność, której nie zakwestionowano, a mianowicie to, że odnośne przedsiębiorstwa zaopatrywały spółki Dell i HP w EOG w ODD pochodzące spoza EOG. Po czwarte, w przypisie 25 do złożonej do Sądu dupliki Komisja zacytowała inny fragment dokumentu ID 1412/4 przytoczonego w przypisie 74 do odpowiedzi na skargę. Dokument ten został przywołany w duplice w celu wykazania wniosku, który nie figuruje ani w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, ani w spornej decyzji. W konsekwencji ten nowy wniosek na poparcie zgodności z prawem spornej decyzji jest niedopuszczalny na etapie skargi, wobec czego rzeczony dokument również należy uznać za niedopuszczalny. Po piąte, dowody przytoczone w przypisie 76 do odpowiedzi na skargę są całkowicie pozbawione znaczenia. Dotyczą one sprzedaży w innym segmencie rynku dotyczącym klientów innych niż spółki Dell i HP, która to sprzedaż wykracza poza ramy rozpatrywanego zachowania.
- 155 Jeśli chodzi o dowody przytoczone po raz pierwszy w przypisie 26 do dupliki, Komisja wyciąga z akt sprawy dokument, który jej zdaniem wskazuje na to, że niektórzy dostawcy ODD zaopatrujący HP mieli siedzibę w EOG, co ma dowodzić istnienia handlu wewnątrz EOG. Dokument ten jest niedopuszczalny w szczególności dlatego, że nie został wymieniony ani zbadany w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów lub w spornej decyzji w celu udowodnienia wpływu na handel wewnątrz EOG.
- 156 Komisja uważa, że część trzecia zarzutu czwartego jest bezzasadna.

b) Ocena Trybunału

- 157 W ramach części trzeciej zarzutu czwartego wnoszące odwołanie utrzymują, że powołane przez Komisję w pierwszej instancji „dowody” są niedopuszczalne, pozbawione znaczenia i niewystarczające. Ta trzecia część niniejszego zarzutu dotyczy argumentów przedstawionych przez Komisję i byłaby skuteczna jedynie w przypadku, gdyby Trybunał uchylił zaskarżony wyrok.
- 158 Tymczasem wystarczy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zarzut podniesiony po raz pierwszy w ramach odwołania przed Trybunałem należy odrzucić jako niedopuszczalny. W ramach odwołania właściwość Trybunału ogranicza się do zbadania dokonanej przez Sąd oceny zarzutów, które zostały przed nim podniesione. Natomiast umożliwienie stronie podniesienia w tym zakresie zarzutu, którego nie podniosła przed Sądem, byłoby równoznaczne z umożliwieniem jej zwrócenia się do Trybunału, którego właściwość w postępowaniu odwoławczym jest ograniczona, ze sprawą o szerszym zakresie niż sprawa rozpoznawana przez Sąd (wyrok z dnia 10 lipca 2014 r., Telefónica i Telefónica de España/Komisja, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, pkt 99 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 159 Część trzecią zarzutu czwartego należy zatem odrzucić jako niedopuszczalną. W konsekwencji cały ten zarzut należy w części odrzucić jako niedopuszczalny, w części oddalić jako bezskuteczny, a w części oddalić jako bezzasadny.

VI. W przedmiocie uchylenia zaskarżonego wyroku

- 160 Z pkt 76–100 niniejszego wyroku wynika, że Sąd naruszył prawo, orzekając, iż Komisja nie naruszyła praw wnoszących odwołanie do obrony i dochowała ciężącego na niej obowiązku uzasadnienia spornej decyzji, gdy uznała, że wnoszące odwołanie uczestniczyły nie tylko w jednolitym i ciągłym naruszeniu, ale również w kilku odrębnych naruszeniach.
- 161 W tych okolicznościach należy uchylić zaskarżony wyrok.

VII. W przedmiocie skargi do Sądu

- 162 Zgodnie z art. 61 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jeśli odwołanie jest zasadne, Trybunał uchyli orzeczenie Sądu. Może on wówczas wydać orzeczenie ostateczne w sprawie, jeśli stan postępowania na to pozwala, lub skierować sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd.
- 163 W niniejszym przypadku należy wydać ostateczne orzeczenie w sprawie, na co pozwala stan postępowania.
- 164 Jak wynika z pkt 34 niniejszego wyroku, wnoszące odwołanie podniosły przed Sądem dziewięć zarzutów.
- 165 W ramach zarzutu pierwszego skargi do Sądu wnoszące odwołanie podnoszą, że Komisja naruszyła ich prawo do obrony, gdy stwierdziła po raz pierwszy w spornej decyzji, iż uczestniczyły one w kilku odrębnych naruszeniach składających się na przypisane im jednolite i ciągłe naruszenie, chociaż nie podniosła tego w toku postępowania administracyjnego. Decyzja ta jest również dotknięta brakiem uzasadnienia, ponieważ Komisja nie wskazała w niej powodów, dla których uznała, iż wnoszące odwołanie uczestniczyły w tych odrębnych naruszeniach.

- 166 Jeśli chodzi o zastrzeżenie dotyczące naruszenia obowiązku uzasadnienia, należy uznać, że względów przedstawionych w pkt 91–99 niniejszego wyroku, że Komisja nie uzasadniła swojej decyzji odnośnie do udziału wnoszących odwołanie w rzeczonych odrębnych naruszeniach.
- 167 W konsekwencji należy uwzględnić zarzut pierwszy podniesiony przez wnoszące odwołanie na poparcie ich skargi w zakresie, w jakim zarzucają one Komisji, że nie uzasadniła wystarczająco spornej decyzji w odniesieniu do udziału wnoszących odwołanie w tych odrębnych naruszeniach.
- 168 Mając na względzie powyższe rozważania, w świetle wyjaśnień zawartych w pkt 68–71 niniejszego wyroku i bez konieczności badania pozostałych argumentów podniesionych w ramach zarzutu pierwszego, należy stwierdzić nieważność art. 1 lit. e) spornej decyzji w zakresie, w jakim Komisja stwierdza w nim, że wnoszące odwołanie naruszyły art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG poprzez uczestnictwo w kilku odrębnych naruszeniach.
- 169 W ramach zarzutu drugiego skargi do Sądu wnoszące odwołanie podnoszą, że Komisja nie jest uprawniona do stosowania art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG. Twierdzą one w istocie, że Komisja nie udowodniła w spornej decyzji, iż zarzucane im zachowanie miało wpływ na handel między państwami członkowskimi, i że w konsekwencji nie jest ona uprawniona do nałożenia na nie grzywny na podstawie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG. Trybunał zgadza się z uzasadnieniem zawartym w pkt 165–177 i 181–190 zaskarżonego wyroku. Wobec tego z powodów przedstawionych w tych punktach należy oddalić ów zarzut drugi.
- 170 W ramach zarzutu trzeciego skargi do Sądu wnoszące odwołanie kwestionują, że podnoszone naruszenie obejmowało całe terytorium EOG, wbrew temu, co zostało wskazane w art. 1 spornej decyzji. Podnoszą one, że sprzedaż ODD przez uczestników kartelu ograniczała się do spółek Dell i HP, które mają siedzibę, odpowiednio, w Niderlandach i w Niemczech. Twierdzą one, że miejsce, w którym klienci kupują dane produkty, ma decydujące znaczenie dla sprawdzenia, czy naruszenie zostało wprowadzone w życie. Trybunał zgadza się z uzasadnieniem zawartym w pkt 194–199 zaskarżonego wyroku. Wobec tego z powodów przedstawionych w tych punktach należy oddalić ów zarzut trzeci.
- 171 W ramach zarzutu czwartego skargi do Sądu wnoszące odwołanie kwestionują wyciągnięte przez Komisję wnioski co do istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG. W ramach części pierwszej podnoszą one, że wykazanie związku komplementarności między różnymi pojedynczymi zachowaniami antykonkurencyjnymi jest kryterium istotnym dla ustalenia istnienia takiego naruszenia oraz że Komisji nie udało się udowodnić tego związku w spornej decyzji w sposób wystarczający pod względem prawnym. W ramach części drugiej wnoszące odwołanie kwestionują wniosek Komisji, zgodnie z którym zachowanie związane ze spółkami Dell i HP doprowadziło do jednolitego naruszenia. Po pierwsze, twierdzą, że zachowania dotyczące spółek Dell i HP nie zmierzały do osiągnięcia jednego antykonkurencyjnego celu, ponieważ owe spółki były dwoma odrębnymi klientami. Po drugie, podnoszą, że zachowanie dotyczące Della nie było komplementarne względem zachowania odnoszącego się do HP, ponieważ nie miało miejsca wzajemne oddziaływanie między nimi. Po trzecie, uważają, że wymienione w tej decyzji podobieństwa dotyczące produktów, sposobu funkcjonowania, treści i geograficznego zakresu stosowania nie wystarczą do wykazania istnienia takiego związku. Po czwarte, podnoszą, że zachowania dotyczące spółek Dell i HP były zasadniczo odmienne, jeśli chodzi o czas trwania, uczestników, klientów, zaangażowane osoby fizyczne i obszary geograficzne, wbrew temu, co Komisja wskazała w rzeczonyj decyzji. Po piąte, wnoszące odwołanie podnoszą, że powołane w tej decyzji dowody są niewystarczające i nie mają znaczenia dla udowodnienia komplementarności analizowanych zachowań.

- 172 Co się tyczy części pierwszej zarzutu czwartego, Trybunał zgadza się z uzasadnieniem zawartym w pkt 204–216 zaskarżonego wyroku w związku z pkt 107–110 i 116–120 niniejszego wyroku. Wobec tego z powodów przedstawionych w tych punktach należy oddalić część pierwszą tego zarzutu. Jeśli chodzi o część drugą rzeczonego zarzutu, Trybunał zgadza się z uzasadnieniem zawartym w pkt 220–240 zaskarżonego wyroku. Wobec tego z powodów przedstawionych w tych punktach należy oddalić część drugą tego zarzutu. W konsekwencji zarzut czwarty należy oddalić w całości.
- 173 W ramach zarzutu piątego skargi do Sądu wnoszące odwołanie podnoszą, że Komisja nie wykazała w sposób wystarczający pod względem prawnym, iż wiedziały one lub powinny były wiedzieć o całym stwierdzonym w spornej decyzji jednolitym i ciągłym naruszeniu, jak również o udziale wszystkich pozostałych uczestników. Wnoszące odwołanie uważają, że w związku z tym Komisja nie może przypisać im udziału w tym naruszeniu i należy stwierdzić nieważność całej tej decyzji w dotyczącym ich zakresie. Trybunał zgadza się z uzasadnieniem zawartym w pkt 246–277, 280–345 i 349–358 zaskarżonego wyroku. Wobec tego z powodów przedstawionych w tych punktach należy oddalić ów zarzut piąty.
- 174 W ramach zarzutu szóstego skargi do Sądu wnoszące odwołanie podnoszą, że Komisja nie wykazała w sposób wystarczający pod względem prawnym tego, że wiedziały o wszystkich elementach składowych zarzucanego im kartelu, ani tego że wiedziały o zachowaniu innych uczestników owego kartelu począwszy od dnia 23 czerwca 2004 r. Zwracają one w tym względzie uwagę, że mogły wiedzieć o jednolitym celu rzeczonego kartelu dopiero od dnia 20 czerwca 2006 r., czyli od dnia, od którego przypisuje się im odpowiedzialność za kontakty związane z HP, i że w konsekwencji należy stwierdzić nieważność spornej decyzji w całości. Trybunał zgadza się z uzasadnieniem zawartym w pkt 362–373 zaskarżonego wyroku. Wobec tego z powodów przedstawionych w tych punktach należy oddalić ów zarzut szósty.
- 175 W ramach zarzutu siódmego skargi do Sądu wnoszące odwołanie podnoszą przede wszystkim, że Komisja nie udowodniła w sposób wystarczający pod względem prawnym, iż dwustronne kontakty, w wyniku których miały one uczestniczyć w stwierdzonym jednolitym i ciągłym naruszeniu, stanowiły bezprawne porozumienia w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE. Twierdzą one następnie, że Komisja nie udowodniła w sposób wystarczający pod względem prawnym istnienia jakiegokolwiek antykonkurencyjnej zgodnej woli w odniesieniu do każdego z ośmiu zarzucanych im kontaktów dwustronnych. Kwestionują one ponadto fakt, że Komisja oparła się na oświadczeniach przedsiębiorstw wnioskujących o złagodzenie sankcji, i podważają wartość dowodową tych oświadczeń, jak również dowody pochodzące z okresu zaistnienia okoliczności faktycznych, w szczególności zapisy rozmów telefonicznych. Wreszcie uważają one, że owe kontakty obejmują zwykłą wymianę informacji i że w konsekwencji należy obniżyć nałożoną na nie grzywnę. Zdaniem wnoszących odwołanie taka zmiana kwalifikacji ich zachowania może prowadzić do późniejszego powództwa odszkodowawczego. Trybunał zgadza się z uzasadnieniem zawartym w pkt 377–463 zaskarżonego wyroku. Wobec tego z powodów przedstawionych w tych punktach należy oddalić ów zarzut siódmy.
- 176 W ramach zarzutu ósmego skargi do Sądu wnoszące odwołanie podnoszą, że czas trwania dochodzenia był zbyt długi, biorąc pod uwagę objętość akt, liczbę zaangażowanych stron, występowanie jedynie dwóch klientów, stosunkowo krótki czas trwania zarzucanego przez Komisję jednolitego i ciągłego naruszenia oraz brak jakichkolwiek wyjątkowych okoliczności uzasadniających długotrwałe dochodzenie. Uważają one, że stwierdzenie tego zbyt długiego czasu trwania dochodzenia powinno skutkować obniżeniem kwoty nałożonej grzywny o co

najmniej 5%. Trybunał zgadza się z uzasadnieniem zawartym w pkt 467–472 zaskarżonego wyroku. Wobec tego z powodów przedstawionych w tych punktach należy oddalić ów zarzut ósmy.

- 177 W ramach zarzutu dziewiątego skargi do Sądu wnoszące odwołanie podnoszą, że Komisja błędnie określiła kwotę nałożonej na nie grzywny. Zarzut ten dzieli się na trzy części oparte na tym, po pierwsze, że Komisja nie uwzględniła okoliczności, iż wnoszące odwołanie są przedsiębiorstwami jednoproduktowymi, po drugie, że nie wzięła pod uwagę innych okoliczności, które ograniczają wagę indywidualnego zachowania spółki TSST Korea, a po trzecie, że nie dokonała prawidłowej oceny szczególnych okoliczności naruszenia w celu ustalenia współczynnika ogólnej wagi naruszenia. Trybunał zgadza się z uzasadnieniem zawartym w pkt 477–485, 489–497 i 501–507 zaskarżonego wyroku. Wobec tego z powodów przedstawionych w tych punktach należy oddalić ów zarzut dziewiąty.
- 178 Jeśli chodzi o kwotę grzywny wskazaną w art. 2 lit. e) spornej decyzji, Trybunał uważa, że żaden z elementów, na które wnoszące odwołanie powołały się w niniejszej sprawie, ani żadne względy interesu publicznego nie uzasadniają tego, by Trybunał skorzystał na podstawie art. 261 TFUE i art. 31 rozporządzenia nr 1/2003 z przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania w celu obniżenia tej kwoty.
- 179 W tych okolicznościach należy stwierdzić nieważność art. 1 lit. e) spornej decyzji w zakresie, w jakim Komisja stwierdza w nim, że wnoszące odwołanie naruszyły art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG, uczestnicząc w kilku odrębnych naruszeniach, i oddalić skargę w pozostałym zakresie.

W przedmiocie kosztów

- 180 Zgodnie z art. 184 § 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem, jeżeli odwołanie jest zasadne i Trybunał wydaje orzeczenie kończące postępowanie w sprawie, rozstrzyga on również o kosztach.
- 181 Zgodnie z art. 138 § 1 tego regulaminu, mającym zastosowanie do postępowania odwoławczego na podstawie art. 184 § 1 owego regulaminu, kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Artykuł 138 § 3 wspomnianego regulaminu stanowi, że w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań każdej ze stron każda z nich pokrywa własne koszty. Jednakże, jeżeli jest to uzasadnione okolicznościami sprawy, Trybunał może orzec, że jedna ze stron pokrywa, oprócz własnych kosztów, część kosztów poniesionych przez stronę przeciwną.
- 182 W niniejszym przypadku wnoszące odwołanie wniosły o obciążenie Komisji całością kosztów związanych z postępowaniem w pierwszej instancji i z postępowaniem odwoławczym, a Komisja przegrała sprawę w ramach niniejszego odwołania, a także częściowo w pierwszej instancji. Żądania wnoszących odwołanie zostały uwzględnione tylko częściowo w pierwszej instancji. W związku z tym Trybunał uważa, że w świetle okoliczności niniejszej sprawy należy obciążyć Komisję, poza jej własnymi kosztami związanymi zarówno z postępowaniem w pierwszej instancji, jak i z postępowaniem odwoławczym, wszystkimi kosztami poniesionymi przez wnoszące odwołanie w ramach niniejszego odwołania oraz połową kosztów poniesionych przez nie w pierwszej instancji. Wnoszące odwołanie pokrywają połowę własnych kosztów związanych z postępowaniem w pierwszej instancji.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

- 1) Uchyla się wyrok Sądu Unii Europejskiej z dnia 12 lipca 2019 r., *Toshiba Samsung Storage Technology i Toshiba Samsung Storage Technology Korea/Komisja* (T-8/16, EU:T:2019:522).
- 2) Stwierdza się nieważność art. 1 lit. e) decyzji Komisji C(2015) 7135 final z dnia 21 października 2015 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa AT.39639 – Napędy optyczne) w zakresie, w jakim Komisja stwierdza w nim, że Toshiba Samsung Storage Technology Corp. i Toshiba Samsung Storage Technology Korea Corp. naruszyły art. 101 TFUE i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 r., uczestnicząc od dnia 23 czerwca 2004 r. do dnia 17 listopada 2008 r. w kilku odrębnych naruszeniach.
- 3) W pozostałym zakresie skarga zostaje oddalona.
- 4) Komisja Europejska zostaje obciążona, poza jej własnymi kosztami związanymi zarówno z postępowaniem w pierwszej instancji, jak i z postępowaniem odwoławczym, wszystkimi kosztami poniesionymi przez Toshiba Samsung Storage Technology Corp. i Toshiba Samsung Storage Technology Korea Corp. w ramach niniejszego odwołania oraz połową kosztów poniesionych przez nie w pierwszej instancji.
- 5) Toshiba Samsung Storage Technology Corp. i Toshiba Samsung Storage Technology Korea Corp. pokrywają połowę własnych kosztów związanych z postępowaniem w pierwszej instancji.

Podpisy